

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 15/2 2026 s. 596-619, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

**TÜRKİYE SAHASI İŞLEVSEL HALK BİLİMİ ARAŞTIRMALARI İÇİN
BİR STANDART ÖNERİSİ: “HABİTAT MODELİ” ***

Mustafa DİNÇ**

Geliş Tarihi: 1 Ocak 2026

Kabul Tarihi: 6 Mart 2026

Öz

Türkiye sahasındaki işlevsel halk bilimi araştırmalarının mevcut durumunu eleştirel bir bakışla değerlendirerek konu ile ilgili standart bir sınıflandırma modeli önermeyi hedefleyen araştırmanın çıkış noktası, folklor ürünlerinin işlevlerine dair Türkiye merkezli literatürde görölen problemlerdir. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi, DergiPark ve TrDizin veri tabanlarında yapılan taramalarla bu çerçevede hazırlanmış doktora ve yüksek lisans tezleri ile akademik makaleler tespit edilmiş, elde edilen veriler karşılaştırmalı içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Analiz sonucunda Türkiye sahasındaki işlevsel halk bilimi çalışmalarında temel referans olarak alınan folklorik işlev modellerinin sınırlı kalması; metodolojik ve terminolojik birliğin sağlanamaması; folklor ürünlerinin çok işlevliliğini anlamlandırma ve ilişkilendirme güçlüğü; folklorik işlevlerin olumluluk çerçevesinde sunulma eğilimi ve folklorun çağdaş ortamlardaki işlevsel dönüşümünü anlamlandırma güçlüğü şeklinde beş temel problemin bulunduğu tespit edilmiştir.

Çalışma, ilgili problemlere Halkbilimi Araştırmalarında Bağlamsal-İşlevsel Temel Alanlar Taksonomisi (HABİTAT) adını taşıyan bir sınıflandırma önermektedir. On yedi temel işlev alanı üzerine kurulu olan bu model, folklor ürünlerinin geleneksel ve çağdaş bağlamlardaki çok boyutlu işlevlerini bütüncül biçimde ele almayı ve ilişkilili oldukları temel işlev alanları çatısı altında tasnif ederek daha anlaşılır bir biçimde sunmayı amaçlamaktadır. Böylece araştırmacılar için terminolojik birliğin sağlanması, folklor ürünlerinin çok işlevlilik özelliğinin sistematik bir şekilde analiz edilebilmesi, olumlu- olumsuz işlevlerin dengeli biçimde değerlendirilebilmesi öngörülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Folklor, işlev, bağlam, HABİTAT modeli, Türkiye.

* Bu makale 10-12 Ekim 2025 tarihlerinde Çanakkale’de düzenlenen “TOKÜAD 7. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumu”nda sözlü olarak sunulmuş bildirin gözden geçirilerek genişletilmesi suretiyle oluşturulmuştur.

** Doç. Dr.; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, mstfdnc84@gmail.com, ROR ID: [05rsv8p09](https://orcid.org/05rsv8p09).

A PROPOSAL FOR A STANDARD FOR FUNCTIONAL FOLKLORIC RESEARCHES IN TÜRKİYE FIELD: “THE HABİTAT MODEL”

Abstract

This study critically examines the current state of functional folklore research in Türkiye and proposes a standard classification model for the field. The research is based on problems identified in Turkish scholarship concerning the functions of folklore products. Doctoral and master's theses and academic articles retrieved from the Higher Education Council National Thesis Center, DergiPark, and TrDizin databases were analyzed through comparative content analysis.

The findings reveal five major issues: the limited scope of functional folklore models, the lack of methodological and terminological consistency, difficulties in interpreting and relating multiple functions of folklore products, the tendency to emphasize positive functions, and challenges in explaining folklore's functional transformation in contemporary contexts.

To address these issues, the study proposes the Contextual-Functional Core Areas Taxonomy in Folklore Studies. Based on seventeen core functional areas, the model aims to provide a systematic and balanced framework for analyzing the multidimensional functions of folklore products. It is thus anticipated that this will ensure terminological consistency for researchers, enable a systematic analysis of the multifunctional nature of folklore products, and allow for a balanced assessment of their positive and negative functions.

Keywords: Folklore, function, context, HABİTAT model, Türkiye.

Giriş

Halk bilimi araştırmalarının Türkiye sahasındaki ilk çalışmaları bilindiği üzere disiplinin Batı dünyasındaki teşekkülünden neredeyse yüz yıl sonra oluşturulmuştur. Bu bakımdan disipline ait bilimsel sistematiki takip noktasında Türkiye halk biliminin maalesef Batı dünyasını hep bir adım geriden izlemektedir. 21. yüzyılın ilk çeyreğini geride bıraktığımız şu günlerde dahi Türk halk bilimi araştırmalarına yn verebilecek ulusal-küresel metodolojiler retemediğimiz gibi, alanda ortaya çıkan çalışmaların çoğu maalesef hl betimleme düzeyinde kalmaktadır. Bu konuda elbette ki kendimize de batırılacak bir iğnemizin saklı olduğunu hatırlatarak Türk halk biliminin güncel tartışmalarına bir yeni boyut kazandırmak istiyoruz.

Araştırmacıların kolaylıkla takip edebileceği gibi Türkiye sahasında 2000’li yıllara kadar yoğunlukla halk edebiyatı-metin odaklı ve saha derlemeleri metotları ile şekillendirilen monografik çalışmaların açtığı perspektiften ilerleyen halk bilimi, son çeyrekte oldukça hızlı ve yoğun biçimde yaşanan kentleşme faaliyetleri, bilimsel-teknolojik gelişmeler, iletişim ve ulaşım olanaklarının artması vb. etmenlerin şekillendirdiği yeni sosyokültürel düzenle birlikte bu hususların oluşturduğu yeni mecralara eğilmektedir. Bunda, yaşanan dönüşümsel seyirle birlikte halk ve halk bilimi kavramlarının da dönüşmesinin etkisi olduğu gibi alanda yetişen araştırmacıların sahip oldukları farklı dikkatlerin, bakış ve düşünüş biçimlerinin etkisi de büyüktür.

Halk biliminin dönüşen araştırma paradigmaları içerisinde yukarıda sözünü ettiğimiz bilim insanların günümüzde yoğunlukla eğildikleri konulardan birisi de her türden halk bilimi yaratımının işlevsel görünümleridir. Batıda 20. yüzyıl başlarından itibaren antropoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerin öncülüğünde uygulanmaya başlanan işlevselcilik, Türkiye sahasında

ancak 90'ların sonunda tanınmış, özellikle 2010'lardan sonra Türk halk bilimi alanında yaygınlaşmaya başlamıştır.¹

Bu anlamda işlevsel halk bilimi bağlamı Türkiye sahası araştırmaları için öncül çalışma olarak İlhan Başgöz'ün 1996'da yayımlanan makalesini sayabilmek mümkün olmakla birlikte ilgili kuramın akademideki müstakil uygulamalarının ise ilk kez Muhsine (Helimoğlu) Yavuz'un 1996'da hazırladığı Masalların Eğitim İşlevi ve Dil Öğretimindeki Yeri başlıklı doktora tezi ile başladığını söyleyebiliriz. Sonraki süreçte ise aşağıdaki tablolarda sunulan çalışmalarla kuramın doktora ve yüksek lisans seviyesinde halk biliminin çeşitli sahalarında ele alındığı ifade edilebilir:

Tablo 1: Türkiye Sahasında Halk Bilimi Ürünlerinin İşlevleri Bağlamı Doktora Tezleri
(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>)

Akyalçın, Necmi. (2002). <i>Anadolu efsanelerinin dil özellikleri ve eğitim işlevleri</i> . Doktora Tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Büyükokutan, Aslı. (2011). <i>Muğla yöresi kadın merkezli geleneksel uygulamalarla bu uygulamalara bağlı sözlü ürünlerin işlevleri üzerine bir araştırma</i> . Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Korkmaz, Mehmet Akif. (2012). <i>Almanya Türklerinde başarı ve başarısızlığı kavramsallaştırmaya bağlı kişisel anlatımların aileye ve çevreye yansımada geleneksel yapılar ile dünya görüşünün işlevsel analizi</i> . Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Irmak, Yılmaz. (2013). <i>Folklorun beş işlevine göre Aşık Mahzuni Şerif'in şiirleri</i> . Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Esirgen, Bilge. (2014). <i>Anadolu Türk Halk anlatılarında büyüünün işlevi</i> . Doktora Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Mollaibrahimoğlu, Çiğdem. (2014). <i>Anadolu Türk Tasavvuf geleneğinde işlevleri bağlamında kadın</i> . Doktora Tezi. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Kırmızı, Ömer. (2021). <i>Şanlıurfa efsanelerinin icra bağlamı ve işlevleri</i> . Doktora Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Derdiçok, Nükte Sevim. (2022). <i>Kent folkloru: kadın günlerinin halk bilimi açısından incelenmesi</i> . Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Domaç Yaşar, Yasemin. (2023). <i>Kültür ve gelenek aktarımı bağlamında coğrafi işaret sisteminin işlevleri</i> . Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Kara Tekgül, Işıl. (2025). <i>Anadolu sahası halk anlatılarında oyunbaz figürü: Analitik psikoloji yaklaşımıyla yapısal ve işlevsel bir inceleme</i> . Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Kocaer, Seval. (2025). <i>Türk halk hayatındaki eşikte bulunma durumlarındaki değişim ve dönüşüm üzerine inceleme (Yapı, işlev ve anlam)</i> . Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tablo 2: Türkiye Sahasında Halk Bilimi Ürünlerinin İşlevleri Bağlamı Yüksek Lisans Tezleri
(<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>)

Gicilli, Suna. (1999). <i>Türk halk oyunlarında kullanılan araç ve aksesuarlarının anlam ve işlevleri üzerine incelemeler</i> . Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Ulusoy, Duygu. (2002). <i>Çamlıhemşin yöresi Hemşin halkının toplumsal yaşamında tulum ve horonun yeri ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
İnneci, Dilek. (2004). <i>Malinowski'nin işlev teorisine göre Türk atasözlerinin incelenmesi</i> . Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Güzeloğulları, Neslihan. (2005). <i>Gaziantep yöresi halk oyunlarının yapısı ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Akpınar, Birsen. (2007). <i>Sivas fıkraları (yapı, işlev, bağlam)</i> . Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Öcalan, Fatma Zeynep. (2010). <i>Günümüzde nazarlık: Formları, kullanım alanları ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹ Folklor sahasında işlevselliğin gelişimi ile ilgili kapsamlı bir değerlendirme çalışması için bk. (Yolcu, 2016).

Gözüm, Gürbüz. (2010). <i>Modern kentte üretilen türkülerin ve bunların icra ortamlarından türkü barların, işlev kuramı açısından incelenmesi</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Tıkbaş, Fadime. (2011). <i>Kültür, eğitim ve kültür ekonomisi kapsamında bulmacaların işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Abdurrezzak, Ali Osman. (2011). <i>Kastamonu köy odalarının sosyal, kültürel ve ekonomik işlevleri üzerinde bir araştırma</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Deniz, Ercan. (2013). <i>Yâran bağlamında yapısal ve işlevsel açıdan geleneksel oda oyunlarında ceza</i> . Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Uyak Demirtaş, Canan. (2015). <i>Medyalararasılık bağlamında halk kültürü unsurlarının reklam filmlerindeki işlevi</i> . Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Benli, Tuba. (2015). <i>Karapapak Kuşkayası masallarının işlevselliğinin değerlendirilmesi</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Deveci, İbrahim Kağan. (2015). <i>Sibirya sahası Türk destanlarında kadın (statü, rol, işlev)</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Bahadır, Halil (2015). <i>Oğuznamelerde hayvan kültü ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Akgöl, Ahmet. (2016). <i>Atasözlerinde mizahın işlevi</i> . Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Gürbüz, Özden Duru. (2017). <i>Yapısal ve işlevsel açıdan Afyonkarahisar çocuk oyunları</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Açıkel, Merve. (2019). <i>Kırklareli/Pehlivan Köyü Pavli Panayırı'nın işlevsel çözümlemesi</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Başağa, İsmail Oğuz. (2019). <i>İşlevsel kuram çerçevesinde mekânsal değişim örneği olarak Bayburt mahalle odaları</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Mengüş, Erkan. (2019). <i>Alevi geleneğinde ölüm inanışları bağlamında müziğin önemi ve işlevi: Tunceli örneği</i> . Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Çimen, Büşra. (2019). <i>Erzurum masallarında olağanüstü güçler ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Sarıkaya, Elif Eda. (2019). <i>20. yy. Doğu Anadolu taşlamalarında mizahın protesto işlevi</i> . Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Yavuz, Melek. (2020) <i>Kilis halk kültüründe geleneksel mimari bir unsur olarak damın yeri ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi, Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Erçiftçi Yılmaz, Derya. (2022). <i>Folklorun işlevsellik kuramı bağlamında türkülerde yer alan alkışlar ve kargışlar üzerine bir inceleme</i> . Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
Küçük Güneş, Aysun. (2022). <i>Anadolu sahası halk masallarında giyim kuşam ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi. Kars: Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Erköse, İsmail. (2022). <i>Türk halk âdet ve inanmalarının halk eğitimindeki bozuk işlevleri üzerine bir inceleme</i> , Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
Kaçmaz, Rabia. (2023). <i>İşlevsel halkbilim kuramına göre Altay destanlarında hediyeleşme</i> . Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Mansuroğlu, Aliye. (2023). <i>Bir sanal akrabalık olarak kankalık ve işlevleri</i> . Yüksek Lisans Tezi, Hatay: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Akar Kazan, Sonay. (2024). <i>Hatay Dörtüyllü Aşıklar Emin Can ve Mustafa Cengiz'e ait şiirlerin işlevsel teori bağlamında değerlendirilmesi</i> , Yüksek Lisans Tezi, Mersin: Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
Karacan, Yasemin. (2024). <i>Kültürel mirasın aktarımında müzelerin işlevselliği (Samsun örneği)</i> . Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

İşlevsel halk bilimi metodolojisinin doğrudan uygulandığı bu tezlerin haricinde aynı tarihlerden itibaren kuramın çeşitli yönleri ve uygulama örnekleri ile akademik makale neşri düzleminde de yoğun bir ilgiyle karşılandığı görülmektedir. Bu anlamda sadece DergiPark ve TrDizin veri tabanlarında ve “folklor, “halk bilimi”, “halk edebiyatı”, “işlev” anahtar sözcükleri ile yapılan taramalarda aşağıdaki tabloda kronolojik olarak sıralanan makalelerin yayımlandığı tespit edilmiştir:

Tablo 3: Türkiye Sahasında Halk Bilimi Ürünlerinin İşlevleri Bağlamı Bilimsel Makaleler
(<https://dergipark.org.tr/tr/>; <https://trdizin.gov.tr/>).

Mirzaoğlu, F. Gülay. (2001). "Türkülerin İşlevleri ve Zeybek Türküleri". <i>Türkbilig</i> , 2:76-91.
Temür, Nezir. (2010). "Kırgız folklorunda ritüelistik türler. <i>Gazi Türkiyat</i> , 6, 297-317.
Macit, Muhsin. (2010). "Urfâ sıra gecelerinde ve musiki meclislerinde okunan gazellerin işlevleri". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 11(87), 84-93.
Sert, Hale. (2010). "İdeolojinin aktarımında halk hikâyelerinin işlevi: Arzu ile Kamber örneği". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 11(88), 66-70.
Ertural, Neslihan. (2012). "Şamandan oyuncuya giden yolda Türk halk oyunlarının yapısı ve işlevleri. <i>Gazi Türkiyat Dergisi</i> , 11, 101-111.
Uygun, İsmail. (2012). "Tanrısal ve siyasal iktidara karşı üretilen fıkralarda 'dokunma' işlevi". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 12(96), 74-83.
Yazıcı, Hikmet. (2013). "Bektaşî fıkralarının mizah anlayışı ve işlevi bağlamında bireysel ve toplumsal ruh sağlığı". <i>Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi</i> , 65, 281-298.
Özdemir, Mehmet. (2013). "Dinî-tasavvufî Türk edebiyatının Cuma hutbelerinde kullanımı ve öğretici işlevi". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 12(97), 76-90.
Özdemir, Cihan. (2013). "Din-kültür ilişkisi: folklor ürünlerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yeri ve işlevi". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 12(97), 157-166.
Aça, Mehmet. (2013). "Kırım Tatar atasözlerinin toplum hayatının işleyiş kurallarını öğretme ve hatırlatma işlevi". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 25(100), 120-133.
Sezen, Güneş. (2013). "Metin, tür ve işlev ilişkisinde: palavra edebiyatı ve/veya kahramanlık anlatıları". <i>Turkish Studies</i> , 8(4), 1281-1886.
Torun, Ali ve Yıldız, Kübra. (2013). "Bir eğitim metodu olarak tehdit ve korkutma içeren ninniler ve bunların Jun'un ortak bilinçdışı kavramı açısından tahlili". <i>Turkish Studies</i> , 8(8), 1313-1333.
Fırat, Hatice. (2013). "Çocuk oyunları-eğitim ilişkisi: Bezirban Başı örneği". <i>Turkish Studies</i> , 8(13), 885-896.
Ergun, Pervin. (2014). "Toplumsal uygulamalarda âşıkların işlevi". <i>Karadeniz</i> , 6(21), 122-126.
Canbay Tatar, Hüsnîye ve Tatar, Taner. (2014). "Toplumsal bir kurum olarak ocaklar ve işlevleri". <i>Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi</i> , 69, 61-80.
Uçkun, Rabia. (2015). "Dede Korkut Kitabı'nda erginlenme ve bireyleşme sürecinde sınanma motifinin işlevi. <i>Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi</i> , 15(2), 29-42.
Abalı, İsmail. (2015). "Kemal Sunal filmlerinin folklorik işlevleri". <i>SÜTAD</i> , 38, 227-237.
Bars, Mehmet Emin. (2015). "William Bascom'un folklorun dört işlevi ışığında Nasrettin Hoca fıkraları üzerine bir değerlendirme". <i>Turkish Studies</i> , 10(4), 149-166.
Aça, Mehmet ve Yolcu, Mehmet Ali. (2017). "Folklorlarda örtük ve bozuk işlev". <i>folklor/edebiyat</i> , 23(90), 49-60.
Yolcu, Mehmet Ali ve Aça, Mehmet. (2017). "Yapısal işlevselcilik açısından folklorlarda değişme ve işlevsel zorunluluklar modeli". <i>folklor/edebiyat</i> , 23(92), 13-28.
Bulut, Birol. (2017). "Türk atasözlerinde dağ kavramının mekânsal işlevi". <i>Turkish Studies</i> , 12(5), 111-112.
Büyükokutan Töret, Aslı. (2017). "Azerbaycan manilerinin toplumsal değerleri ve normları öğretme işlevi". <i>Türkbilig</i> , 33, 161-170.
Arslan, Özgüç Acun. (2017). "Alevi/Bektaşî kültür aktarımında müziğin işlevi: Gaziantep-Düztepe Cemevi örnek olayı". <i>Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi</i> , 11, 111-123.
Büyükokutan Töret, Aslı. (2017). "Toplumsal değer ve normların aktarımında laylaların işlevi". <i>Motif Akademi Halkbilimi Dergisi</i> , 11(21), 15-28.
Fidan, Süleyman. (2018). "Kına Geleneği Bağlamında Oluşan Sözlü Şiir Ürünlerinin İşlevleri: Gaziantep Örneği". <i>Asia Minor Studies</i> , 6(AGP Özel Sayısı): 275-293.
Yılmaz, Adile. (2018). "Araba arkası yazılar ve folklorun beş işlevi". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 30(118), 49-62.
Öğüt Eker, Gülin. (2018). "Farklı görme biçimiyle modern dünya ritüeli olarak yemek kültürü: sınanma/erginlenme ve intikam alma gizli işlevleri". <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 30(120), 170-183.
Abalı, İsmail. (2020). "İğdir manilerinin işlevleri üzerine bir inceleme". <i>İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 24, 115-146.
Aça, Mustafa ve Demir, Buse Asena. (2020). "Kültürel ve sosyal davranışların anlam ve işlev dünyasına bir yolculuk: davranış folkloru". <i>Motif Akademi Halkbilimi Dergisi</i> , 13(32), 1253-1277.

Avcı, Cevdet. (2020). “Kültürel bellek mekânı: Barak odası ve geleneği”. <i>Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi</i> , 9(4), 1519-1533.
Dinç, Mustafa. (2020). “Türkülerin başına gelenler: politik-ideolojik sebeplerle değiştirilen türküler üzerine”. <i>folklor/edebiyat</i> , 26(3), 483-508.
Keskin, Ahmet. (2020). “Elektronik kültür ortamında paylaşılan koronavirüs (Covid-19) şiirlerinin folklorun ve mizahın protesto işlevi bağlamında kültürbilimsel analizi. <i>Motif Akademi Halkbilimi Dergisi</i> , 13(30), 502-536.
Kızıldağ, Hasan. (2020). “Atasözlerinin salgın hastalık ve etkilerinden koruma işlevi: Covid-19 salgını ve Türk atasözleri”. <i>Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi</i> , 13(31), 1025-1039.
Küçük, Mehmet Alparslan. (2020). “İşlevsellik bağlamında Türk mitlerinde annelik olgusu”. <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 16(126), 27-39.
Sallabaş, Muhammed Eyyüp. (2020). “Halk biliminin işlevleri bağlamında geleneksel çocuk oyunları: RTÜK çocuk oyunları”. <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 16(126), 99-109.
Sü Eröz, Sibel. (2020). “The functions of turku bars (Turkish folk music bars) in promotion of Turkish culture and its role in cultural heritage Transmission as a recreation business”. <i>OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi</i> , 15(23), 1625-1648.
Tarhan, Esra. (2020). “Adana’da anlatılan fıkraların mizah teorileri, bağlam, işlev ve yapı açısından incelenmesi”. <i>ÇÜTAD, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi</i> , 5(2), 368-379.
Yeniasır, Mustafa ve Gökbulut, Burak. (2020). “Zivaniya’dan kahveye Kıbrıs Türk kültüründe içecekler ve sosyo-kültürel işlevleri”. <i>SÜTAD</i> , 49, 197-209.
Alp, Kafiye Özlem ve Mutlu, Serviye. (2021). “Şaman sembollerinin işlev ve anlam kodları”. <i>Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi</i> , 14(35), 1008-1028.
Çakmakoğlu, Beril. (2021). “Kastamonu yöresi geleneksel müzik pratiklerinde meytar ve işlevleri. <i>İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi</i> , 10(1), 1022-1032.
Dinç, Mustafa. (2021). “Youtube platformundaki ... için çal/söyle/oku etiketli video içerikleri üzerine folklorik bir inceleme”. <i>ÇÜTAD Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi</i> , 6(1), 298-334.
Köse, Serkan. (2021). “Kültür aktarıcıları ekseninde kan bağının işlevi”. <i>Karadeniz Araştırmaları</i> , 69, 143-149.
Özcan, Necati. (2021). “İşlevsel halk bilimi kuramı bağlamında İzmir Aliağa yöresi Karaköy köyü mânileri”. <i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 19(3), 207-219.
Özcan, Lalife. (2021). “Sözel hikâyecilik geleneğinin merkezi Kars ve çevresinden derlenen halk hikâyelerinde mekânın işlevi”. <i>Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi</i> , 5(2), 1489-1514.
Topçu Tecelli, Nazmiye. (2021). “Günlük iletişimde kargışlar ve iletişimsel işlevleri”. <i>Türkbilig</i> , 42, 211-222.
Abalı, İsmail. (2022). “Mistik-sembolik bir mekân: Türk folklorunda merdiven”. <i>Edebi Eleştiri Dergisi</i> , 6(1), 108-126.
Bilge Savcı, Esra. (2022). “Düstürnâme-i Enveri ile Dede Korkut Türkistan/Türkmensahra/Günbet yazmasında yer alan ejder motifinin işlevi üzerine”. <i>Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi</i> , 15(39), 708-725.
Kasımoğlu, Seval. (2022). “Türk kültüründe doğumla ilgili tabular ve işlevleri”. <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 5(2), 483-495.
Varışoğlu Sarpkaya, Emine. (2022). “Karagöz oyunlarının işlevsel halk bilimi kuramı açısından incelenmesi”. <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 5(3), 627-637.
Işık, Zehra. (2022). “Özbek Türklerinde evlilikle ilgili yaşayan halk inanışlarının işlevsel açıdan incelenmesi”. <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 5(3), 638-646.
Keskinsu, Gizem ve Özşahin, Murat. (2022). “Tatar, Başkurt, Çuvaş destanlarında hayvanlar ve işlevleri”. <i>Folklor Akademi Dergisi, Semi Dergisi</i> , 5(3), 931-946.
Bayır, Zehra ve Küçükbasmacı, Gülten. (2023). “Türk dünyası epik destanlarında bir oyun olarak dansın ritüelistik işlevi”. <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 6(1), 59-73.
Akpınar, Birsen. (2023). “Âşıkların halk hekimliği işlevi nedeniyle istemleri dışında sefere götürülmeleri: Azerbaycan sahası Ağ Âşık örneği”. <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 6(3), 1036-1045.
Korkmaz, İskender. (2023). “Türk kültüründe ıslık ve ıslığın işlevleri”. <i>Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi</i> , 16(44), 2094-2106.
Yıldırımış, Fatma. (2023). “Geleneğin yeniden keşfi: Gümüşhane örneği çerçevesinde ziyaret yerlerinin hastalıkların tedavisindeki işlevi”. <i>Karadeniz İncelemeleri Dergisi</i> , 34, 533-550.
Yılmaz, Recep. (2023). “Sözlü kültürün reklam anlatısına aktarımı: deyimlerin işlevleri üzerine bir inceleme”. <i>Milli Folklor Dergisi</i> , 18(140), 95-106.

Altınkaynak, Erdoğan ve Aşkaroğlu, Vedi. (2024). "Folklorun işlevleri üzerine eleştirel bir çözümleme". <i>folklor/edebiyat</i> , 30(3), 607-620.
Delen, Mehmet. (2024). "Türkülerde bülbül motifinin işlevi". <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 7(1), 419-431.
Dinç, Mustafa. (2024). "İcat edilmiş bir gelenek mi, bir fakelore örneği mi? Çanakkale kadınlarının yeni eğlence biçimi Şalvar Gecesi". <i>ÇÜTAD Çukuruva Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi</i> , 9(2), 1080-1108.
Pamukçu, Rabia ve Tanç, Nilüfer. (2024). "İnstagram'da Nasreddin Hoca tipiyle yaratılan mizahın işlevi". <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 7(2), 648-664.
Bunsuz, Halil. (2024). "Folklorun dört işlevi bağlamında futbol endüstrisi". <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 7(2), 745-765.
Dinç, Mustafa ve Yolcu, Mehmet Ali. (2024). "Kentsel mekânların folklorik işlevleri: Çanakkale Örneği". <i>Folklor Akademi Dergisi</i> , 7(3), 1032-1048.

Yukarıda sunulan tablolara bakıldığında başta tüm sahaları ile birlikte halk edebiyatı olmak üzere, halk biliminin, mimari, ekonomi, teknoloji, beslenme ve mutfak, giyim-kuşam ve süslenme, inanış, müzik ve dans, dil ve söyleyiş gibi temsil alanları ile uygulamalı halk bilimi ve yeni icra ortamlarıyla ilişkili çok geniş bir konu perspektifinde işlevsel incelemelerin yapıldığı ve özellikle 2010'lardan sonraki süreçte bu çalışmaların büyük bir ivme kazandığı görülmektedir.

Diğer taraftan gerek tezler gerekse makaleler için yapılan taramaların filtrelenmesinde kullanılan anahtar sözcüklerle ilişkilendirilememesine rağmen içeriğinde halk bilimsel işlev incelemesi de bulunan daha farklı araştırmaların olduğu da açıktır. Dolayısıyla yukarıdaki her üç tabloda tespit edilerek kronolojik şekilde sunulan bu çalışmalara, içeriğinde işlevsel incelemelerin yapıldığı diğer folklor tezlerinin, kitapların, bildirilerin, DergiPark ve TrDizin dışında ve / veya yabancı dillerde yayımlanmış makalelerin de katıldığı takdirde işlevsel halk bilimi ile ilişkili Türkiye sahası literatürünün tespit edilenlerden daha geniş olduğu görülebilecektir.

Fakat yukarıda sunulan literatürdeki araştırmalar detaylı ve karşılaştırmalı bir şekilde incelendikleri takdirde kuramın Türkiye sahası folklor çalışmalarında uygulanması noktasında önemli birtakım yöntemsel farklılıkların veya problemlerin yaşandığı kolaylıkla tespit edilebilecektir. Bu temel önerme doğrultusunda çalışmamızda Türkiye sahasındaki işlevsel folklor incelemelerinde tespit ettiğimiz problemler ve nedenleri üzerinde durularak bunlara çözüm getirmek amacıyla yeni ve bütüncül bir işlev modeli önermek hedeflenmektedir.

1. Türkiye Sahası İşlevsel Halk Bilimi Araştırmalarının Problemleri ile İlgili Tespitler

İşlevsel halk bilimi kuramı, temel olarak antropoloji alanında yetişmiş araştırmacılar tarafından geliştirilmiş ve antropolojinin folklorla olan yakın ilişkisi nedeniyle, halk edebiyatı ürünlerini inceleyen antropologlar tarafından halk bilimi çerçevesine uyarlanmıştır. Bu nedenle literatürde söz konusu yaklaşım zaman zaman "Antropolojik Yöntem" olarak da anılmaktadır. Bronislaw K. Malinowski, Franz Boas, Margaret ve Melville J. Herskovits ile Ruth Benedict gibi önemli antropologlar, bu yöntemin öncülleri arasında yer almakta ve onların katkıları folklor çalışmalarına yeni perspektifler kazandırmaktadır (Ekici, 2011, s. 124).

Sözlüklerde "işlev" kavramı genellikle bir nesnenin veya ürünün belirli bir amaca hizmet etme kapasitesi olarak tanımlanır ve çoğunlukla somut varlıklarla ilişkilendirilir. Bu yaklaşım, işlevi maddi ve doğrudan gözlemlenebilir öğelerle sınırlandırma eğilimindedir. Ancak sosyal bilimlerde işlev kavramı çok daha kapsamlı ve dinamik bir biçimde ele alınmakta ve fiziksel nesnelere, soyut ve sembolik öğelere, kültürel pratiklere, toplumsal davranış kalıpları, tutumlar ve inanç sistemlerinin de belirli işlevler üstlenebildiği düşünülmektedir (Dinç, 2021, s. 312).

Kronolojik olarak bakıldığı takdirde ilişkili sosyal bilim dallarında işlev kavramının şu şekilde ele alındığı görülmektedir: Örneğin yukarıda da zikredildiği üzere yaklaşımın antropoloji sahasındaki öncüllerinden olan Bronislaw Malinowski (1944, s. 36-45) kültürel her unsurun temel insan ihtiyaçlarından ortaya çıktığını savunarak her kültür ürününün bu ihtiyaçları karşılayan bir işlev taşıdığını belirtmiştir. Franz Boas ise (1940, s. 281-283), folklorun işlevini toplumun değerlerini ve tarihsel deneyimlerini aktarma biçimi olarak görmüştür. Ruth Benedict (1934, s. 45-47), folklor ürünlerini toplumun kişilik yapısını ve değer örüntülerini pekiştiren unsurlar olarak tanımlarken, Melville J. Herskovits folklorun işlevini kültürel sürekliliği sağlayan ve toplumsal kurumlarla bağlantılı değerlerin taşıyıcısı olan bir mekanizma olarak açıklamıştır (Herskovits, 1955, s. 305-310).

Folklor araştırmalarında en yaygın model olan ve Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmalarında da en çok referans gösterilen William R. Bascom'un dört işlev yaklaşımında ise araştırmacı folkloru, sadece boş vakit geçirmek için üretilmiş bir uğraş olmaktan daha öte düşünerek kültürün işlevsel ve ayrılmaz bir parçası olarak görmüş ve ona eğlendirme, kültürü doğrulama, eğitime ve sosyal kontrol işlevlerini atfetmiştir (Bascom, 1954, s. 333-334). Takip eden süreçte Alan Dundes (1965, s. 17-30) folklorun "ne işe yaradığı" sorusuyla birlikte "ne anlama geldiği" sorusunun da dikkate alınması gerektiğini vurgulamış; Dan Ben-Amos (1971, s. 5-10) ise folkloru küçük gruplarda gerçekleşen sanatsal iletişim biçimi olarak tanımlayarak işlevi bağlamsal bir olgu olarak ele almıştır. Richard Bauman (1975, s. 295-305) da folkloru performans olarak kavramsallaştırmış ve işlevi, icra sürecinde toplumsal ilişkilerin örgütleniş biçimleriyle açıklamıştır. Buna mukabil Mark Abrahamson (1973, s. 864-870), işlevsel analizlerin yalnızca düzeni koruyucu boyutlara odaklanmasının yetersiz olduğunu, eşitsizlik ve çatışma üreten yönlerin de hesaba katılması gerektiğini belirtmiştir. Alan Swingewood (1991, s. 189-215) da işlevselciliğin toplumsal değişim ve çatışma olasılıklarını göz ardı etme eğilimini eleştirmiştir. Türkiye'de ise İlhan Başgöz folklorun "protesto işlevi"ni öne çıkararak, halk anlatılarının ve kültürel ifadelerin zaman zaman toplumsal muhalefet aracı olarak da işlev görebileceğini ortaya koymuştur (Başgöz, 1996, s. 2).

Türkiye sahasındaki işlevsel halk bilimi literatürüne bakıldığında, yukarıda sunulduğu gibi gerçekten de Bascom (2010) ve Başgöz'ün (1996) işaret ettiği işlevlerin ve yönetsel bakışın oldukça çok sayıdaki çalışmada ana çerçeve olarak baz alındığı görülmektedir. Nitekim, içerikleriyle ele alındıklarında daha çok örnek tespit edilmesi mümkün olmakla birlikte (Ergun, 2014; Abalı, 2020; Tarhan, 2020, Özcan, 2021; Varışoğlu Sarpkaya, 2022; Dinç ve Yolcu, 2024 vd. gibi) "Folklorun dört işlevi bağlamında...", "... ve folklorun beş işlevi", "Folklorun dört işlevi ışığında...", "Folklorun beş işlevine göre..." gibi başlıklarla sunulan çalışmalarda söz konusu işlevlerin neredeyse bir şablon gibi temel alındığı ifade edilmelidir. Bu husus öylesine benimsenmiş görünmektedir ki Türkiye sahası işlevsel halk bilimi literatürünü oluşturan hemen her çalışmada Bascom ve Başgöz'ün işaret ettiği işlevler üzerinden yapılan incelemelerde bunların dışındaki işlevlerin ise neredeyse birbirinin tekrarı gibi "diğer işlevler" şeklinde sunulduğu göze çarpmaktadır. Elbette ki araştırmacıların bu mantık dâhilinde ortaya sundukları işlevlerin farklı halk bilimsel alanlarda uygulanmasında ve bulguların tartışılmasında bilimsel anlamda herhangi bir problem bulunmamaktadır. Ancak günümüz folklor çalışmaları şunu açıkça göstermektedir ki folklorik ürünler Bascom (2010) ve Başgöz'den (1996) refere edilen işlevlerden daha çok işlev yerine getirmektedir. Bu itibarla işlevsel halk biliminin Türkiye sahasındaki uygulamalarında görülen ilk problemin "*temel referans olarak alınan folklorik işlev modellerinin*

sınırlı kılması” olduğu ifade edilmelidir. Nitekim, metodolojinin Türkiye sahasındaki öncül uygulayıcılarından biri olarak yukarıda zikredilen Muhsine Helimoğlu Yavuz’un 1997’de aynı adla kitap hâlinde basılan (Helimoğlu Yavuz, 1997) doktora tezinden itibaren ilgili durumla karşılaşmak mümkündür. Helimoğlu Yavuz, söz konusu çalışmasında bir halk edebiyatı türünün (masal) eğitimsel işlevlerini titizlikle ve detaylı bir biçimde inceleyerek çalışmasına örneklem olarak aldığı 90 masalda 517 ileti tespit etmiş, bunları da “Etik İletiler, Psikolojik İletiler, Sosyolojik İletiler, Ekonomik İletiler, Öteki İletiler” başlıkları altında toplayarak bir çerçeve oluşturmuştur. Bu yönüyle araştırma, öncül ve değerli bir metodolojik uygulama olmakla birlikte folklor ürünlerinin işlevlerinden daha çok masal metinlerinin verdiği mesajları tasnif etmek suretiyle “masalların mesaj verme işlevi taşıdığını” ispatlamaktadır ancak folklorun geniş sahasına bütüncül bir tasnif sunmakta ise sınırlı kalmaktadır.

Takip eden süreçte ise 2024 yılında Erdoğan Altınkaynak ve Vedi Aşkaroğlu’nun kaleme aldıkları “Folklorun İşlevleri Üzerine Eleştirel Bir Çözümleme” başlıklı çalışmalarına kadar konuya dikkat çekilmediği görülmektedir. Araştırmacılar, söz konusu makalelerinde folklorun işlevsel araştırmalarında karşılaşılan sınırlılıklarla ilgili tespitlerini örneklerle açıklamakta ve çözüm önerilerini şu sonuç ifadeleriyle sunmaktadırlar:

Makalede tartışılan gerekçelere dayalı olarak folklorun genelde kabul gören “hoşça vakit geçirme, eğlenme ve eğlendirme; değerlere, toplum kurallarına ve törelere destek verme; eğitim veya kültürün gelecek kuşaklara aktarılması; kişisel ve toplumsal baskılardan kaçıp kurtulma ve protesto” işlevlerinin yanına, önerdiğimiz şekliyle, “ekonomik getiri ve kazanç elde etmek”, “sosyal dayanışmayı ve yardımlaşmayı sağlamak”, “biyolojik ve psikolojik rahatlama sağlamak”, “milli ve bireysel bilincin oluşmasına katkı sağlamak”, “vücut egzersizleri yapmada kullanılmak”, “yalnızlık korkusunu üzerinden atmak”, “bilim, sanat ve edebiyata ilham kaynaklığı etmek” ve “anlatım ve ifadeye zenginlik katmak” gibi işlevlerin de incelemeler ve değerlendirmelerde hesaba katılarak kuramın genişletilmesi gereklidir. (2024, s. 618)

Altınkaynak ve Aşkaroğlu’nun tespitleri ile yukarıda ifade ettiğimiz ilk probleme isabetli ve uygulanabilir bir öneri getirdikleri ilk etapta söylenebilir. Ve fakat, üzülen belirtmek gerekir ki, araştırmacıların önerdikleri işlevler de farklı bakış açılarına göre eksik yönler ihtiva etmektedir. Nitekim başka araştırmacılar tarafından “bu işlevlere folklor ürünlerinin *toplumsal cinsiyetle, günlük-pratik ihtiyaçları karşılamayla, simge ve sembollerle, dinî-ritüelistik yaşamla, tanıtıcı-turistik alanlarla* ilişkili işlevlerinin veya *yeni icra ortamlarında* (medya, sosyal medya, internet gibi) kazanabileceği potansiyel işlevlerin de eklenmesi gerekirdi” şeklinde bir eleştiri getirilebilmesi muhtemel görünmektedir. Dolayısıyla araştırmacıların önerileri Türkiye sahası işlevsel halk bilimi çalışmalarında yoğun bir şekilde model alınan metodolojilerin sınırlılığına veya kısıtlılığına dikkat çekmesi bakımından önemli olmakla birlikte söz konusu sınırlılığa tam anlamıyla cevap verebilmekten uzak görünmektedir.

Diğer taraftan, Ögüt Eker, ilişkili folklorik anlam boyutları üzerinden yemeğe yüklenen simgesel-sembolik işlevleri ele aldığı “Farklı Görme Biçimiyle Modern Dünya Ritüeli Olarak Yemek Kültürü: Sınanma / Erginlenme ve İntikam Alma Gizli İşlevleri” başlıklı makalesinde yeme içme faaliyetlerinin çeşitli folklorik görünüm alanlarında, *intikam alma ve sınanma / erginlenme, cinsel kimlik olarak kadınlık ve erkeklik belirleme, kutsiyet atfetme, sosyal ilişkilerin derecesini gösterme, toplumsal bütünlük sağlama, birleştirme, paylaşma, eğlenme, rahatlatma, sosyalleşme, psikolojik tatmin, ekonomik güç kazandırma, hatırlatma, sosyal statü sağlama, erk,*

itaat, sanayileşme, dil bilimsel kodlama ve hayatı sonlandırma şeklinde sıraladığı birtakım açık ve gizli işlevler tespit ettiğini belirtmektedir (2018, s.182-183). Bu anlamda araştırmacının makalesinin başlığında vurguladığı gibi “farklı görme biçimiyle” işlevsel halk biliminin Türkiye sahasındaki genel mantalitesinin dışında isabetli çıkarımlar yaptığı ifade edilebilir. Ancak araştırmacının elde ettiği bu işlevler arasında saydığı *intikam, rahatlama, psikolojik tatmin* işlevleri esasen duygusal-psikolojik durumlarla; *toplumsal bütünlük sağlama, birleştirme, paylaşma* işlevleri de toplumsal-sosyal alanla yakın ilişkili kavramlardır. Bu noktada araştırmacının aşağı yukarı benzer semantik kodlar ihtiva eden işlevleri ayrı ayrı ele alarak kavramsallaştırması, bulgularının çokluğunu göstermekten ziyade maalesef yoğun bir terim, anlam ve anlatım karmaşası ortaya çıkarıyor görünmektedir. Buna mukabil Ögüt Eker’in “gizli işlev” olarak nitelendirdiği işlevlerin de eleştiriye açık bir yön ihtiva ettiğini belirtmek gerekmektedir. Zira araştırmacı, işlevlerde tespit ettiği “gizlilik” anlamını üstü kapalı bir ikincil mesaj bağlamıyla kullanmaktadır. Halbuki bu anlamı karşılayacak sözcük ise esasında “örtük” sözcüğüdür. Nitekim Aça ve Yolcu (2017) bu sözcüğü folklor ürünlerinin taşıdığı bazı baskılayıcı, ayırıcı, ötekileştirici, pejoratif işlevlerinin de bulunduğunu vurguladıkları çalışmalarında bunları “örtük ve bozuk işlev” şeklinde adlandırmaktadırlar. Bu itibarla bize göre Ögüt Eker’in tespit ettiği bu tipteki işlevlerin “gizli” ifadesi yerine işlevin “örtük” veya “bozuk” şeklinde bir kavramsallaştırma içinde sunulması daha doğru olacaktır. Zira araştırmacının “gizli” olarak ifade ettiği işlevlerin Aça ve Yolcu’nun kavramsallaştırmasıyla örtüştüğü açıktır.

Araştırmacıların işlevsel halk bilimi metodolojisi bazlı çalışmalarda ortaya koydukları farklılıkları çoğaltmak elbette ki mümkündür. Örneğin Muzaffer Sümbül 1997’de kaleme aldığı “Halk Oyunlarının İşlevleri” başlıklı makalesinde, halk danslarının işlevlerini toplumsal, iletişim, eğitim ve eğlence olmak üzere dört temel başlık altında toplarken, toplumsal işlevlerden birinin altında *sağaltım işlevi* taşıdığını örneklerle açıklayarak halk danslarının ruhsal anlamda iyileştirici bir işlev de yerine getirdiğini ifade etmekte; Neslihan Ertural ise aynı konu üzerinde durduğu bir çalışmada (Ertural, 2012) ilgili işlevleri sosyal, psikolojik, eğitimsel, iletişimsel bağlamlarıyla ele alıp ayrıca halk danslarının *sağlık alanında yaşam kalitesini yükseltme ve tedavi etme işlevi* de taşıdığını belirtmektedir. Bu anlamda anlaşıldığı üzere her iki araştırmacı da halk danslarının sağlıkla ilgili işlevini farklı sözcüklerle kavramsallaştırmışlardır. Öte yandan örneğin Instagram isimli sosyal medya ortamında Nasreddin Hoca tipinin çeşitli görünümüyle oraya çıkan mizahi söylemlerinin işlevlerini inceledikleri makalelerinde Pamukçu ve Tanç (2024), tespit ettikleri temsillerin “güldürme, kültür aktarımı, pazarlama, eğitime, sempati oluşturma, reklam, Nasreddin Hoca’yı tanıtmaya, eleştirme” gibi işlevler taşıdıklarını ileri sürerek bir yandan yeni işlevler öne sürmekte, diğer yandan da “güldürme, kültür aktarımı, eğitime” şeklindeki kullanımlarıyla esasında Bascom ve Başgöz’ün ortaya koydukları işlevleri farklı isimlerle kavramsallaştırmaktadırlar.

Sunulan örnekler ışığında, Türkiye’deki işlevsel halk bilimi araştırmalarında karşılaşılan ikinci temel problemin “metodolojik ve terminolojik birliğin sağlanamaması” olduğunu ifade edebiliriz. Bu durum, söz konusu metodoloji üzerine çalışan araştırmacıların kendi bakış açıları, yorumları ve değerlendirmeleri doğrultusunda yeni işlev, kavram ve tanımlamalar ortaya koymalarından kaynaklanmakla birlikte aynı anlama gelen, benzer ya da birbirine yakın kavramların eş zamanlı kullanılması da alanda kavramsal tutarsızlık ve metodolojik karmaşaya yol açmaktadır. Bu yüzden araştırmacılar ve okuyucular, bu tanımlama, kavramsallaştırma ve adlandırma çeşitliliği içinde zorlanmaktadırlar. Diğer taraftan aynı veya benzer olguların farklı

ifadelerle yeniden yorumlanması, çalışmalar arasında karşılaştırma ve bütüncül değerlendirme yapmayı da güçleştirmektedir.

Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmalarında karşılaşılan üçüncü problemin ise folklorik ürünlerin farklı bağlamlarda kazanmış oldukları yeni işlevler çerçevesinde ortaya çıktığı söylenebilir. Bilindiği üzere folklor ürünleri, sosyokültürel bağlamları içinde çoğu kez eş zamanlı olarak birden fazla ihtiyaca yanıt vermekte; böylece birden fazla işleve sahip olabilmektedirler. Ancak mevcut metodolojik çerçeveler, bu çok işlevliliğin analizinde araştırmacılara yeterli esnekliği ve hareket alanını sağlayamıyor görünmektedir.

Meseleyi somutlaştırmak adına üzerinde daha önce bir çalışmada ele aldığımız (Dinç, 2022) zeytin bitkisi etrafında geliştirilen inanış ve uygulamalardan hareketle sözgelisi “Halk kültüründe zeytinin folklorik işlevleri” şeklinde bir başlık üzerinden düşünecek olursak:

Zeytin, bilindiği üzere öncelikle gıda gereksinimini karşılamak üzere meyvesi ve meyvesinden elde edilen yağı için üretilen bir tarım ürünüdür. Bu anlamda zeytinin bir işlevinin *temel gıda ham maddesi* olduğunu ifade ederek başlayabiliriz. Buna mukabil zeytin her üç dinin kutsal kitaplarında yer bulmakta ve örneğin Tahtacı Aleviliğinde zeytinyağı kandilleri “delil-çerağ” adıyla kullanılarak cem törenlerinin başlatıcısı ve sonlandırıcısı olarak kullanılmaktadır. Peki, bu husus zeytine ve zeytinyağına bir *sembolik ve ritüelistik* işlev de kazandırmakta mıdır? Veya zeytin ağacının neredeyse tüm Ortadoğu halklarında olduğu gibi Anadolu’da da “bereket, annelik ve doğurganlık” gibi özellikleriyle kadın cinsiyeti üzerinden telakki edilmesi ona bir *toplumsal cinsiyet sembolizmi* işlevi de yüklemekte midir? Yine zeytinin veya zeytinyağının halk tıbbında bir ilaç hammaddesi olarak kullanılmasıyla onun bir *sağaltım işlevi* gördüğü ifade edilebilir mi? Bununla bağlantılı olarak zeytinyağının sabun, kolonya, krem vd. kozmetik ürünlerde kullanılıyor oluşu bir işlevinin de *temizlik ve kişisel bakım işlevi* olduğunu söylememize olanak verir mi? Öte yandan zeytin hasat süreçlerindeki imeceler, eğlenceler, törenler, festivaller *toplumsal birliktelik sağlama* veya *eğlence* işlevleriyle ilişkilendirilebilir mi? Ayrıca zeytin ağacının ve çekirdeklerinin yakacak, mobilya, dekorasyon ürünleri gibi farklı alanlarda kullanılması veya bir halk edebiyatı ürününde çeşitli semantik yönlerle geçmesi *günlük ihtiyaçlara cevap verme*, *sanatsal-estetik* veya *edebî işlevler* gibi işlevleri yerine getirdiğini gösterir mi?

Kuşkusuz bu soruları çoğaltarak zeytin bitkisinin görünür olduğu tüm alanlarla ilişkili onlarca farklı işlev sunabilmek mümkündür. Ve hepsinin de cevabı bir folklorist için kesinlikle “evet” olacaktır. Fakat burada zeytinle ilişkilendirdiğimiz örneklerde de görülebileceği gibi, bir folklor ürününde tespit edilen işlevleri nasıl, hangi kalıplarla, hangi kıstaslarla tasnif edebileceğimiz, bunları neye göre derecelendirebileceğimiz noktasında incelemelerde çeşitli açmazların ortaya çıktığı görülmektedir. Bu doğrultuda işlevsel halk bilimi araştırmalarında Türkiye sahasında karşılaşılan üçüncü probleminin, *folklor ürünlerinin çok işlevliliğini anlamlandırma ve ilişkilendirme güçlüğü* olduğu ifade edilebilir.

Zira mevcut işlevsel halk bilimi şemaları, parçalı olarak belirlenen işlevleri bir ana işlev çatısı altında anlamlı biçimde konumlandırmaya çoğu kez imkân tanımamaktadır. Bir diğer ifadeyle araştırmacıların folklor ürününü didik didik etmek suretiyle belirledikleri pek çok işlevin hangi bağlamsal alanlarla ilişkilendirilebileceği noktasında bir standart çatı veya omurga bulunmamaktadır. Öte yandan Türkiye sahasındaki ilgili literatüre bakıldığında araştırmacıların

işlev olarak sundukları pek çok bulgunun da esasen bir folklor ürününün farklı bağlamlarda gördüğü alt işlevler veya kazandıkları bağlamsal roller-özellikler oldukları da görülmektedir. Bu nedenle araştırmalarda aynı folklorik ürünün farklı bağlamlarda üstlendiği çok işlevliliği-rollülüğü açıklamaktan uzak, çok yoğun ve dağınık işlev listeleri arasında kalan bir analiz tablosu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu çoklu işlevler ancak temel işlevler etrafında örgütlenmiş alt işlevler olarak kavramsallaştırdıklarında anlamlı ve bütüncül bir analiz çerçevesi yakalanabilecek görülmektedir.

Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmalarında karşılaşılan bir diğer dikkat çekici problemin ise folklor ürünlerinin genellikle olumlu işlevleri üzerinde yoğunlaşılmasından kaynaklandığı ifade edilmelidir. Her ne kadar “işlev” sözcüğü semantik arka planında “işe yarama” bağlamında bir anlam kodu barındırıyor olsa da her folklor ürününün olumsuzluğa sebep olabilecek bir işlev taşıdığı iddiamız bulunmamakla birlikte bazı folklor ürünlerinin birtakım olumsuzluklara neden olabileceği de düşünülmelidir. Esasen Aça ve Yolcu'nun (2017) “Folklorda Örtük ve Bozuk İşlev” başlıklı makalelerinde daha önce dikkat çektikleri bu hususun Türkiye sahası işlevsel halk bilimi literatüründe maalesef çoğu kez göz ardı edildiği görülmektedir.

Folklorik işlevlerin olumluluk çerçevesinde sunulma eğilimi şeklinde ifade edebileceğimiz bu problem, çoğunlukla araştırmacıların içinde buldukları kültürel çevreye ilişkin öznel yaklaşımlarından kaynaklanıyor görülmektedir. Nitekim folklor araştırmalarında kimi zaman nesnellüğün zedelenmesi, kimi zaman da etnosentrik bir bakış açısıyla bilgi üretilmesi; yerel ya da ulusal gururun öne çıkarılması; hatta kimi durumlarda araştırmacıların bilinçli veya bilinçsiz biçimde otosansür uygulamaları söz konusu olabilmektedir (Aça ve Yolcu, 2017, s.58).

Bu eğilim, folklor ürünlerinin çoğunlukla yararlı, birleştirici, kültürel sürekliliği sağlayıcı yönleriyle sunulmasına zemin hazırlarken; toplumsal yaşam içerisinde zaman zaman ortaya çıkardıkları gerilim, çatışma, ayrımcılık veya baskı unsurlarının göz ardı edildiğini de düşündürmektedir. Oysa ötekileştirici, dışlayıcı, korkutucu, kısıtlayıcı, dayatmacı, pejoratif ya da baskılayıcı işlevler de folklor ürünlerinin gerçek işlevsel görünümünden bazılarıdır.

Diğer taraftan bu problemin bir yönüyle temel referans olarak alınan modeller nedeniyle meydana geldiği de iddia edilebilir. Zira Türkiye sahasındaki işlevsel halk bilimi araştırmalarının başlıca referansı olarak görülen Bascom'un modelinde (1954, s. 333-334) sayılan işlevler çoğunlukla toplumsal bütünlüğü destekleyen işlevler olarak belirlemekte, olumsuz veya çatışmalı işlev boyutlarına yer verilmediği görülmektedir. Halbuki bu çerçevenin sınırlarına farklı yönlerle işaret eden araştırmacılar da olmuştur. Örneğin Dundes (1965, s. 17-30), işlevin “ne işe yarar” sorusuna indirgenemeyeceğini, bastırılmış duyguların dışavurumu ya da toplumsal gerilimlerin ifadesi gibi daha karmaşık boyutlar taşıyabileceğini de vurgulamıştır. Abrahamson da (1973, s. 864-870) işlevsel çözümlenmelerin sadece düzeni koruyucu yönleriyle sınırlı kalmalarının yetersiz olduğunu belirterek eşitsizlik ve çatışma üreten işlevlerin de göz önüne alınması gerektiğini ortaya koymuştur. Benzer şekilde Swingewood (1991, s. 189-215) ise işlevselciliğin toplumsal değişim ve çatışma olasılıklarını görmezden gelme eğilimini eleştirmiştir.

Dolayısıyla işlevleri salt olumlu çerçevede ele almak, konunun bütüncül olarak kavranmasını engellemekte ve işlevsel halk bilimi araştırmalarını tek boyutlu bir bakışa hapsetmektedir. Bu nedenle, işlevsel analizlerde olumlu ve olumsuz işlevlerin birlikte değerlendirilmesi, metodolojik nesnelliğin korunması ve folklorun toplumsal yaşamdaki çok yönlü etkilerinin anlaşılabilmesi açısından vazgeçilmez bir gereklilik olarak görünmektedir.

Son olarak Türkiye sahasındaki işlevsel halk bilimi temelli araştırmalarda karşılaşılan beşinci problemin *folklorun çağdaş ortamlardaki işlevsel dönüşümünü anlamlandırma güçlüğü* biçiminde teşekkül ettiği görülmektedir. Zira Türkiye sahasındaki mevcut işlevsel halk bilimi araştırmaları, folklor ürünlerini ağırlıklı olarak geleneksel bağlamlarda incelemekte ve bu bağlamlarda kazandıkları işlevleri anlamlandırmaya odaklanmaktadır. Hatta işlevsel halk bilimi araştırmaları için başvurulmuş mevcut referanslar da öncelikle ve belki de sadece, buna yönelik bir veri seti sunabilmektedir. Oysa çağdaş toplumda folklor; alışveriş merkezleri, fuarlar, festivaller gibi kentsel alanlarda; yaşam biçimi göçleri ile yeniden inşa edilen kırsal yaşam düzeninde; sportif, mesleki, kültürel, sanatsal vd. gibi sivil toplum örgütlerinde; televizyon, sinema, dijital platform yayınları, internet, sosyal medya, bilgisayar oyunları gibi elektronik-dijital mecralarda farklı yaratım / yeniden yaratım, aktarım biçimleri oluşturarak yeni işlevler kazanabilmektedir. Ancak mevcut işlevsel halk bilimi metodolojisi, bu yeni alanlarda folklorun kazandığı farklı işlevleri kavramakta yetersiz kalmakta; araştırmalar çoğu kez geleneksel bağlamlarla sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla folklorun çağdaş görünüm alanlarındaki yeni ve çok boyutlu işlevleri çoğu kez göz ardı edilmekte ya da yüzeysel biçimde ele alınmaktadır.

Buraya kadar ortaya konulanlardan anlaşılacağı üzere Türkiye sahasındaki işlevsel halk bilimi araştırmalarında *temel referans olarak alınan folklorik işlev modellerinin sınırlı kalması, metodolojik ve terminolojik birliğin sağlanamaması, folklor ürünlerinin çok işlevliliğini anlamlandırma ve ilişkilendirme güçlüğü, folklorik işlevlerin olumluluk çerçevesinde sunulma eğilimi ve folklorun çağdaş ortamlardaki işlevsel dönüşümünü anlamlandırma güçlüğü* şeklinde toparlayabileceğimiz beş temel problem ortaya çıkmaktadır.

Her ne kadar klasik işlevsel halk bilimi yaklaşımları, disipline önemli katkılar sağlıyor olsalar da günümüzde folklorun çeşitlenen bağlamlarını, çoklu işlevsel yapılarını ve hızla dönüşen toplumsal koşullarını kavramada yetersiz kalmaktadırlar. Öte yandan ilgili yaklaşımların metodolojik sınırlılıkları, araştırmacıları kendi anlayış ve kavrayışları ölçüsünde tespitler yapmaya yönelterek, deyim yerindeyse, zoraki bir işlev tespit etme yarışı içerisinde aynı bağlamda olmalarına rağmen farklı farklı sözcük, terim veya kavramlarla ifade edilmiş onlarca işlevin oluşturulduğu bir folklorik işlevler enflasyonu yaşanmasına zemin hazırlamaktadır. Öte yandan Türkiye sahasındaki çoğu işlevsel halk bilimi araştırmasında çeşitli duygusal saiklerle folklorik işlevlerin olumlu yanları görülmüş, olumsuzluklara işaret eden işlevler göz ardı edilmiştir. Bu durum, özellikle genç araştırmacıların çalışmalarını net, kesin ve uygulanabilir bir metodoloji çerçevesinde yürütmelerini zorlaştırmakta, terminolojik ve kuramsal belirsizlikler içinde bırakmaktadır.

Dolayısıyla mesele, *folklorik işlevleri ortak bir analitik zeminde ilişkilendirecek bir metodolojik üst çerçevenin yokluğunda* düğümlenmektedir. Bu noktada, folklorik ürünlerin işlevlerini daha sağlıklı biçimde açıklayabilmek için bağlam merkezli ve çok boyutlu bir analitik çerçeveye duyulan ihtiyaç kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Böyle bir metodolojik açılım, işlevsel halk bilimi yaklaşımının eleştiriye konu edilen sınırlılıklarını aşmaya katkı

sağlayabileceği gibi, folklor araştırmalarında işlev kavramının tüm boyutlarıyla daha kapsayıcı, açıklayıcı ve terminolojik olarak tutarlı bir biçimde kullanılmasına da zemin hazırlayacaktır. Özetle, klasik teorik mirası dikkate alarak günümüz toplumsal dinamiklerinin ortaya çıkardığı yeni verileri analiz edebilecek ve folklorik ürünlerin çok boyutlu işlevlerini ortaya koyabilecek bir metodolojik çerçevenin geliştirilmesi, halk biliminin ilerlemesi ve genç araştırmacıların sağlıklı araştırmalar yürütebilmeleri açısından kaçınılmaz görünmektedir.

2. Türkiye Sahası İşlevsel Halk Bilimi Araştırmaları İçin Bir Standart nerisi

O hlde, tüm yukarıda sunulan problemlere istinaden Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmaları için bu çalışmanın sunduğu öneri nedir?

Bilindiği üzere bilimsel bilginin temel yapı taşlarından biri, sistematik sınıflandırmadır. Gözlem, deney, görüşme, anket vd. veri toplama süreçleri ne kadar titizlikle yürütülürse yürütülsün elde edilen verilerin anlamlı ve işlevsel bir bilgiye dönüşebilmesi, onları tutarlı kategorilere ayıran tasnif süreçlerine bağlıdır. Çünkü sınıflandırma, verileri düzenlemekle birlikte olgular arasındaki ilişkileri ortaya koyarak kavramların oluşumunu ve teorik çerçevenin doğru bir Şekilde inşasını mümkün kılar. Ancak bu süreç, terminolojik birliğe sahip olunmadığında etkinliğini yitirir. Farklı araştırmacılar aynı kavramı veya tespiti farklı terimlerle ifade ettiğinde bilgi parçalanır ve bilimsel iletişimde tutarlılık sağlanamaz. Bu bakımdan terminolojik birlik, sınıflandırmanın doğruluğunu ve evrensel geçerliliğini güvence altına alan kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Doğru tasnif ve terminolojik uyum sayesinde bilimsel bilgi, gözlemlerin kaydedildiği bir veri havuzu olmaktan çıkarak genellemeler yapılabilen, teoriler inşa edilebilen ve geleceğe dönük öngörüler üretilen sistematik bir bilgi ağına dönüşür. Bu bağlamda, sınıflandırma ve terminolojik birlik, bilimsel bilginin nesnelliğini, paylaşılabilirliğini ve epistemik geçerliliğini sağlayan temel ilkeler olarak değerlendirilmektedir.

Yukarıda tüm boyutları ve nekleriyle ortaya koymaya çalıştığımız tespitler de esasında Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmaları için temel ihtiyaın, *araştırmalara model olabilecek doğru, tutarlı, anlamlı, anlaşılır, kuşatıcı, kapsamlı, karmaşaya mahal vermeyecek, bütüncül ve standart bir sınıflandırma omurgasının inşa edilmesi* olduğunu göstermektedir. Çünkü, folklor alanının geniş bir inceleme sahası bulunmasına rağmen, bugüne kadar yapılan işlev bakışlı araştırmaları Őekillendiren mevcut işlevsel halk bilimi modellerinin sınırlı kalması, araştırmacıların folklor ürünleri etrafında çok sayıda farklı işlev tespit etmelerine karşın bunları bir standarda oturtamamalarına yol açmış görünmektedir. Dolayısıyla söz konusu özelliklere sahip bir sınıflandırma modeli mevcut literatürdeki terminolojik dağınıklığı ve metodolojik belirsizliği gidermekle kalmayacak; folklor ürünlerinin çok işlevli doğasını sağlıklı biçimde görünür kılarak bunların olumlu ve olumsuz yönleriyle işlevlerini bütüncül bir biçimde değerlendirmeye imkân verebilecektir. Buna mukabil önerilen model geleneksel folklor alanlarının yanında yeni icra ortam ve bağlamlarını kapsayacak bir sistematik içerisinde araştırmacılar yeni işlev alanlarını yakalama ve karşılaştırmalı çalışmalar yapmaları noktasında rehberlik edebilecektir. Bu bakımdan aşağıda önerilen standart modelin mevcut problemlere çözüm sunmakla kalmayıp işlevsel halk bilimi araştırmalarının Türkiye’de daha sağlam, daha kapsayıcı ve evrensel ölçekte tartışılabilir bir metodolojik çerçeveye kavuşmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Halk bilimi ürünlerinin çeşitli icra bağlamlarında yaşayan çoklu işlevlerine ve bu işlevlerin birbiriyle kurdukları ilişkilere dikkat çekmek adına “Halkbilimi Araştırmalarında Bağlamsal-İşlevsel Temel Alanlar Taksonomisi (HABİTAT)” adı altında önerilen sınıflandırma modelinde halk bilimi şubeleri olarak bilinen konu başlıkları ve folklor ürünlerinin farklı bağlam ve icralarda gördükleri alt işlevler bir arada düşünülerek geniş bir işlev alanları listesi hazırlanması öngörülmüştür. Böylece Türkiye sahasındaki işlevsel araştırmalarda karşılaşılan onlarca farklı alt işlev tanımlamasının bir standart çatı altında toplanarak, hiç olmazsa ilişkili oldukları alanlarla ilgili belirsizliklerin bertaraf edilmesi hedeflenmiştir. Bu doğrultuda klasik antropoloji ve halk bilimi çalışmaları ile çağdaş kuramsal perspektifler de göz önünde bulundurulmak suretiyle folklor ürünlerinin işlevlerinin; 1. *Temel Fizyolojik İşlev Alanı*. 2. *Günlük-Pratik İşlev Alanı*. 3. *Toplumsal-Sosyal İşlev Alanı*. 4. *Dinî-Ritüelistik-Törenselleşmiş İşlev Alanı*. 5. *Eğitsel-Öğretici-Bilişsel İşlev Alanı*. 6. *Sanatsal-Estetik İşlev Alanı*. 7. *Eğlencelik-Rekreasyonel İşlev Alanı*. 8. *Duygusal-Psikolojik İşlev Alanı*. 9. *Geçimlik-Ekonomik İşlev Alanı*. 10. *Kültürel Kimlik-Aidiyet İşlev Alanı*. 11. *Tanıtıcı-Turistik İşlev Alanı*. 12. *Hukuki-Siyasi-İdeolojik İşlev Alanı*. 13. *İletişimsel-Simgesel-Sembolik İşlev Alanı*. 14. *Toplumsal Cinsiyet İşlev Alanı*. 15. *Çevresel-Ekolojik İşlev Alanı*. 16. *Modern Toplumsal İşlev Alanı*. 17. *Medyatik İşlev Alanı* şeklinde 17 temel işlev alanında görünür oldukları tespit edilerek modelin bu işlev alanları çerçevesinde inşa edilmesinin kapsayıcılık açısından uygun olacağı sonucuna varılmıştır. Zira sunulan bu geniş temel işlev alanları listesiyle araştırmacılar ele aldıkları folklorik ürünlerde pek çok alt işlev tespit etmeye devam edecek olsalar dahi bunları işlev alanlarıyla ilişkilendirme mecburiyetinde kalacaklardır. Son kertede araştırmacıların farklı yaklaşımlarla veya farklı “görme biçimleriyle” tespit edip kendi yorumları çerçevesinde kavramsallaştırdıkları tüm alt işlevler modelin sunduğu geniş işlev alanları altında standart bir sunum olanağı kazanarak üst çatıda terminolojik birlik sağlanabilecektir.

Bir çatı, omurga veya şablon olarak belirlediğimiz yukarıdaki temel işlev alanlarının ise ilişkili oldukları folklor kadroları-bağlamları ile şu şekilde ele alınması öngörülmektedir:

1. *Temel-Fizyolojik İşlev Alanı*: Folklorun bireylerin ve / veya diğer canlıların temel fizyolojik ihtiyaçlarına yönelik tüm işlevleri bu işlev alanıyla ilişkilendirilmektedir. Bu anlamda örneğin Maslow’un (1943) ihtiyaçlar piramidinin en alt basamağındaki fizyolojik ihtiyaçlar veya Malinowski’nin (1992, s. 105) temel gereksinimlere kültürün verdiği tepkiler olarak ele aldığı bileşenler bu işlev alanıyla ilgidir. Halk bilimi kadroları bazında ise; halk mutfağı, avcılık, tarım, hayvancılık, giyim-kuşam ve süslenme, halk mimarisi, halk dansları, halk oyunları, halk tıbbı veya veterinerliği bağlamı temsiller öncelikle temel-fizyolojik ihtiyaçları gidermek maksatlı temsillerdir.

2. *Günlük-Pratik İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin bireylerin ve toplumların günlük yaşamını kolaylaştıran bilgi ve becerilerini kapsar. Takvim, meteoroloji, zooloji ve botanik bilgilerini içeren halk bilgisi, üretim ve tüketim süreçlerinde kullanılan geleneksel teknikler, yöntemler ve araç-gereçlerin folklorik işlevleri, geleneksel ekolojik bilgi kodları vb. bu alanla ilişkilendirilmektedir.

3. *Toplumsal-Sosyal İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin aileden millete oluşturduğu tüm birliktelik bağları, akrabalık, komşuluk gibi diğer birlik türleri; dayanışma, yardımlaşma, sosyal statü ve prestij algısı, toplumsal normlar, örgütlenme biçimleri, kuşaklar arası aktarım, birleştiricilik-bütünleştiricilik gibi bağlamlar bu işlev alanı altında ele alınacaktır.

4. *Dinî-Ritüelistik ve Törenselleştirme İşlev Alanı*: Halk telakkisinde inançlarla ilgili tüm kültürel üretimler bu işlev alanıyla ilişkilendirilmektedir. Öte yandan gerek dinî gerekse din dışı törenselleştirme uygulamalarının bir şekilde halk inançlarıyla bağ kurduğu gerçeğinden hareketle törenselleştirme uygulamaları da bu işlev alanı kapsamına dâhil edilmiştir. Geçiş dönemleri ritüel, inanç, uygulama ve törenleri; dinî ibadet, ritüel ve törenleri, din dışı törenselleştirme uygulamaları, koruma, şifa, adak, büyüsel işlevler, uğur-bereket inançları, rüyalar, kutsal mekân, zaman ve nesne algıları; kolektif dinî deneyim sahaları (bayramlar, ayinler, mevlit törenleri, yağmur duaları vd.), ziyaret fenomeni, insan dışı varlıklarla ilgili inançlar vd. bu işlev alanının bağlamlarındadır.

5. *Eğitsel-Öğretici-Bilişsel İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin tüm kadrolarıyla ilişkili eğitim, gelenek aktarımı ve öğretici işlevleri topluca bu işlev alanında incelenecektir. Bu anlamda eğitsel-öğretici işlevler, folklor ürünlerinin bilgi, beceri, teknik, yöntem ve ahlaki değerlerle ilgili tüm boyutlarını kapsamaktadır. Öte yandan bireylerin problem çözme, bilgi edinme ve dünyayı anlama yönündeki becerilerine de destek veren bu işlevler belirli bilişsel alanları da desteklemektedirler.

6. *Sanatsal-Estetik İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin taşıdığı oldukları sanatsal-estetik işlevleri, biçimsel, görsel, işitsel, performatif, duygusal-psikolojik ve simgesel yönleriyle kapsayan bu işlev alanına tüm geleneksel sanatlar-zanaatlardaki ürünler dâhil edildiği gibi halk edebiyatının tüm sahalarındaki (anonim, aşık, tekke tasavvuf) sözlü ve yazılı ürünlerin sanatsal-estetik işlevleri de bu başlık altında ele alınacaktır.

7. *Eğlencelik-Rekreasyonel İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin birey veya toplumu eğlendirme işlevlerini kapsamaktadır. Bu anlamda halk edebiyatı ürünleri, halk müziği, halk dansları, toplu eğlenceler, düğünler, şöenler, panayırılar, spor müsabakaları (deve-boğa güreşleri, yağlı güreşler vd.) vs. bütün eğlencelik bağlamlarda ortaya çıkan işlevler bu işlev alanıyla ilişkilendirilecektir.

8. *Duygusal-Psikolojik İşlev Alanı*: Duygusal-psikolojik işlev alanı, tüm folklorik üretim saha ve bağlamlarında ortaya çıkan katarsis (duygusal dışavurum) sağlama, stres ve kaygıyı azaltma, yas-çoşkunluk süreçlerinde duygu paylaşımı, mizah yoluyla gerilimi azaltma ve kolektif duygusal bütünleşme gibi işlevleri kapsamaktadır.

9. *Geçimlik-Ekonomik İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin üretim, ticaret ve ekonomik gelir sağlama boyutları ile ilişkili işlevleri bu işlev alanında değerlendirilecektir. Bu anlamda tüm geleneksel üretim bağlamlarının, sanat ve zanaatların ekonomik yaşama dönük temsilleri bu işlev alanının kapsamına girmektedir.

10. *Kültürel Kimlik-Aidiyet İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin bireyi ve bağlı bulunduğu toplumu / toplumsal katmanı diğerlerinden ayırt eden kültür ve kimlik örüntüleri ile ilişkili işlevler bu işlev alanının kapsamında ele alınacaktır.

11. *Tanıttıcı-Turistik İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin kültürel mirası tanıttırma ve turistik çekim unsuru oluşturma ile ilgili işlevlerini kapsayan bu işlev alanında başta geleneksel el sanatları-zanaatları ürünleri olmak üzere turizme dönük temsiller ile sunulan diğer folklor ürünleri de ele alınacaktır.

12. *Hukuki-Siyasi-İdeolojik İşlev Alanı*: Hukuki-siyasi-ideolojik işlevler, folklor ürünlerinin toplumsal düzeni sağlama ve normları destekleme, toplumsal davranışları yönlendirme gibi halk hukuku bazlı işlevlerinin yanında isyan, direniş, propaganda, muhalefet veya protesto söylemlerini oluşturma ve aktarma bağlamlı işlevlerini de kapsamaktadır. Bu anlamda halk hukuku bileşenleriyle doğrudan, halk edebiyatı ürünleri ile ise dolaylı bir bağ oluşturmaktadır.

13. *İletişimsel-Simgesel-Sembolik İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin bireyler arasında bilgi, duygu, düşünce ve deneyim aktarımını sağlamak bağlamlı işlevleri bu alan altında ele alınacaktır. Bilindiği üzere folklorik unsurlar sözlü, görsel, işitsel, davranışsal ve performatif boyutlarıyla topluluk üyeleri arasında ortak bir dil, anlayış ve iletişim oluşturur; böylece kültürel deneyimlerin nesiller boyu aktarılması ve toplumsal uyumun pekiştirilmesi sağlanır. Bu anlamda folklor üretim ve icra ortamlarında ortaya çıkan tüm dilsel kodlar başta olmak üzere, argo, gizli dil, yazı vd. gibi yazılı, sözel ve işitsel iletişim süreçleri ile kültüre özgü jest ve mimikler gibi davranışsal iletişim şekilleri; motif, görsel unsurlar vd. sembol, simgeler, aracılığıyla iletilerin verildiği diğer folklorik bağlamlar bu işlev alanlarıyla ilişkilendirilmektedir.

14. *Toplumsal Cinsiyet İşlev Alanı*: Folklor ürünlerinin simgesel-sembolik ve normatif bağlamlarda oluşturdukları toplumsal cinsiyet temsili işlevleri bu işlev alanında ele alınacaktır. Bu anlamda kadınlık-erkeklik rolleri çerçevesinde kimlik inşası, toplumsal yaşam içerisindeki rol dağılımı, aidiyet ve temsil hususları, evlilik bağı-aile kurmadaki roller gibi bağlamlar toplumsal cinsiyet işlev alanıyla ilişkilendirilecektir.

15. *Çevresel-Ekolojik İşlev Alanı*: Folklorun doğal çevreyle, ekolojik dengeyle ve insan-doğa ilişkisiyle kurduğu bağların ifade bulduğu işlevleri kapsar. Doğal kaynakların verimli ve sürdürülebilir biçimde kullanılması, çevrenin korunması, avcılık ve tarım pratiklerinde doğa bilgisinin aktarılması, flora ve faunanın kutsallık, bereket ya da yasak bağlamlarında yorumlanması gibi görünüşler bu işlev alanı içinde değerlendirilir.

16. *Modern Toplumsal İşlev Alanı*: Bilim, teknoloji, ulaşım ve iletişim alanlarındaki hızlı gelişmeler ile kentleşme süreci, folklor ürünlerinin modern ortamlarda yeni üretim ve gösterim biçimleriyle görünür olmasını sağlamaktadır. Öte yandan, tersine göç veya yaşam stili göçü gibi süreçlerle modern yaşamdan kırsal alanlara geçen bireyler farklı bir karma folklor ortamı oluşturmuş görünmektedirler. Bu bağlamda, söz konusu işlev alanı, folklor ürünlerinin modern yaşamda üstlendikleri yeni alt işlevler ile bireylerin farklı yaşam alanlarında ortaya çıkan etkileşimler sonucu kazandıkları işlevleri kapsamlı bir biçimde değerlendirmektedir.

17. *Medyatik İşlev Alanı*: İletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerle birlikte folklor ürünleri, televizyon, sinema, dijital platformlar, sosyal medya ve internet temelli mecralar aracılığıyla yeni icra ve dolaşım ortamları kazanmıştır. Bu süreçte folklor, kültürel aktarımın bir unsuru olmaktan çıkarak eğlence, temsil, kimlik sunumu, ticarileşme, ideolojik yönlendirme ve popüler kültür üretimi gibi çok yönlü alt işlevler üstlenmiştir. Medyatik işlev alanı, folklor ürünlerinin medyatik ortamlarda yeniden üretilme, dönüştürülme ve geniş kitlelere sunulma süreçlerinde kazandığı işlevleri bağlam merkezli bir yaklaşımla ele alarak, folklorun çağdaş kültür endüstrisi içindeki konumunu ve işlevsel dönüşümünü analiz etmeyi hedeflemektedir.

Bu anlamda, folklorik ürünlerle ilgili onlarca alt işlev tespit eden bir araştırmacı bunları en nihayetinde HABİTAT'ın sunmuş olduğu işlev alanları ile ilişkilendirerek, tespit ettiği işlevlerde kullanmış olduğu kendi ifadeleri, dil ve üslup özellikleri veya kavramsallaştırması her ne olursa olsun tutarlı ve nihai bir sonuca varabilme şansını elde edebilecektir. Bu doğrultuda modelin işleyişini “folklorik ürün → bağlam → olumlu / olumsuz alt işlevler → temel işlev alanı” biçiminde ilerleyen bir süreç olarak özetleyebilmek mümkündür. Durumu somutlaştırmak adına yukarıda söz edilen “halk kültüründe zeytinin folklorik işlevleri” hususunda bir örnekleme yapılacak olursa, öncelikle zeytinin halk kültüründeki farklı bağlamları akabinde ise bu bağlamlarda karşıladıkları alt işlevler ve olası olumsuz alt işlevler tespit edilip temel işlev alanlarıyla ilişkilendirilmek suretiyle şu örnek tablonun oluşturulması sağlanabilecektir:

Tablo 4: HABİTAT Örnek Uygulama Çizelgesi

Halk Kültüründe Zeytinin Folklorik İşlevleri	
Temel İşlev Alanı	Folklorik Bağlamlar ve İşlevler (Olası Olumsuz İşlevleri ile)
1. Temel Fizyolojik İşlev Alanı	☒ Besin-gıda maddesi olarak kullanılma; <i>besin, sağaltım.</i> ☒ Halk tıbbi ve veterinerliğinde çeşitli hastalıklar için ilaç yapımında kullanılma; <i>sağaltım.</i> ☒ Kozmetik, temizlik, kişisel bakım ürünleri yapımında kullanılma; <i>hijyen ve sağaltım.</i> ☒ Yanlış geleneksel tedavi yöntemlerinde kullanılma veya aşırı tüketim nedeniyle <i>sağlık sorunlarına yol açma.</i> ☒ Halk arasında “her derde deva” algısıyla, <i>modern tıbbın ihmal edilmesine neden olma.</i>
2. Günlük-Pratik İşlev Alanı	☒ Zeytinyağının aydınlatma aracı olarak kullanımı; <i>günlük hayatı kolaylaştırma.</i> ☒ Zeytinyağının geleneksel gıda saklama ürünü olarak kullanımı; <i>yiyecekleri koruma, günlük hayatı kolaylaştırma, pratik çözümler sunma.</i> ☒ Yakacak maddesi olarak kullanımı; <i>günlük hayatı kolaylaştırma, ısınma.</i> ☒ Besicilikte yapraklarının ve prinasının hayvan yemi olarak kullanımı; <i>besin, verimli olma.</i> ☒ Zeytin salamurası ve zeytinyağı temininde geleneksel teknikleri sürdürme; <i>yiyecekleri koruma, günlük hayatı kolaylaştırma, tecrübe aktarımı, pratik çözümler sunma.</i> ☒ Fidan yetiştirme, aşılama, ilaçlama, gübreleme vd. teknik ve araç gereç bilgisi oluşturma; <i>geleneksel bilgiyi sürdürme, verimliliği artırma, tecrübe aktarımı, pratik çözümler sunma.</i> ☒ Geleneksel üretim tekniklerine aşırı bağlılık nedeniyle verimsizliğin ortaya çıkması; <i>modernleşmeye direnç.</i>
3. Toplumsal-Sosyal İşlev Alanı	☒ Bakım ve hasat süreçlerindeki imece usulü çalışmaların toplumsal birliktelik, yardımlaşma ve dayanışmayı pekiştirmesi; <i>toplumsal birlik, dayanışma.</i> ☒ Ürünlerinin (zeytin, zeytinyağı, sabun, kolonya, krem vs.) hediyeleşmede kullanımı; <i>hediyeleşme ve paylaşım.</i>
4. Dinî-Ritüelistik-Törenselleşmiş İşlev Alanı	☒ Alevi Cemlerinde “delil” olarak zeytinyağı kullanılması; <i>ritüel aracı olma.</i> ☒ Zeytin hasatlarının bitiminde “kurtuluş” adı verilen uygulamalar düzenlenmesi; <i>törenselleşmiş.</i> ☒ Hasatta “çatal zeytin” bulanın bereket olsun diye ödüllendirilmesi vd. uygulamalarla; <i>ritüel aracı olma.</i> ☒ Kutsal kitaplarda geçmesi veya hadislerden yola çıkılarak, Ramazan’da iftarlık olarak kullanılması; <i>kutsal sürdürme.</i>
5. Eğitsel-Öğretici-Bilişsel İşlev Alanı	☒ Geleneksel üretim tekniklerini öğretme; <i>kültürel bilgi ve deneyim aktarma.</i> ☒ Zeytin kültürünün öğretimi; <i>toplumsal değerleri aktarma, kültürel bilinci oluşturma.</i>
6. Sanatsal-Estetik İşlev Alanı	☒ Ağaç aksamından dekoratif-sanatsal mobilya-aksesuar gibi objeler yapımı; <i>görsel estetik.</i> ☒ Çekirdeklerden kolye, tespih, bileklik gibi aksesuarlar yapımı; <i>görsel estetik.</i> ☒ Çeşitli motiflerle diğer sanat ürünlerinde yer alma; <i>görsel estetik.</i>

	☒ Mâni, türkü, ninni, ağıt, bilmece, tekerleme, fıkra, koşma, destan vd. gibi halk edebiyatı türlerinde görünür olma; <i>sözel, işitsel, edebi, kültürel estetik</i> . ☒ Sanatsal obje üretimi için zeytin ağaçlarının bilinçsizce tahrip edilmesi; <i>doğanın bilinçsizce tahribine yol açma</i> . ☒ El işi objelerin ticari meta halinde tüketilmesi; <i>fakelore</i> .
7. Eğlencelik-Rekreasyonel İşlev Alanı	☒ Hasat, zeytin-zeytinyağı festivalleri; <i>toplulukla eğlenme, hoş vakit geçirme</i> . ☒ Hasat sırasındaki yarışmalar, oyunlar; <i>toplulukla eğlenme</i> . ☒ Zeytinle ilgili fıkraların, bilmecelerin, türkülerin içerdiği mizahi öğeler; <i>toplulukla eğlenme, hoş vakit geçirme, mizah</i> .
8. Duygusal-Psikolojik İşlev Alanı	☒ Zeytin ve zeytinyağı tüketiminin sağlıklı ve iyi olma durumunu destekleme; <i>psikolojik rahatlama</i> .
9. Geçimlik-Ekonomik İşlev Alanı	☒ Fidan, işlenmiş/işlenmemiş zeytin, zeytinyağı, çekirdek, prina vd. ürünler; <i>gelir sağlama</i> .
10. Kültürel Kimlik-Aidiyet İşlev Alanı	☒ Yoğun yetiştirildiği alanlar itibarıyla Egelilik ve/veya Ege köylülüğünü anırtırma; <i>kültürel kimlik</i> . ☒ Ayvalık, Edremit, Gemlik, Mudanya gibi şehirlerle örtüştürülme; <i>kültürel kimlik</i> . ☒ Mutfak kültüründe Akdeniz havzasıyla örtüştürülme; <i>kültürel kimlik</i> . ☒ Akdeniz toplulukları için ortak bir <i>kültürel kimlik</i> göstergesi olma.
11. Tanıtıcı-Turistik İşlev Alanı	☒ Ayvalık, Edremit, Gemlik, Mudanya gibi şehirler için bir başat gösterge olma; <i>tanıtıcı, turistik</i> . ☒ Zeytin hasadı deneyimi, zeytinyağı tadımı gibi etkinliklerle kültürel miras deneyimi sunma; <i>tanıtım, kültürel miras aktarımı, turistik</i> .
12. Hukuki-Siyasi-İdeolojik İşlev Alanı	☒ Yağ sıkımında fabrikaya çıkan ürünün belirli bir miktarını “yağ hakkı” olarak vererek borçlar hukuku bağlamalı halk hukuku uygulamasını sürdürme; <i>topluluk normlarını uygulama, adil olma</i> . ☒ Ortakçılık-Yarıcılık gibi halk hukuku usulleriyle mülkiyet, üretim ve paylaşım esaslarını sürdürme; <i>toplumsal düzeni sürdürme, hukuki temsil olma</i> . ☒ Ağaçlara zarar verildiği takdirde halk hukuku normlarının uygulanması; <i>denetim ve toplumsal yaptırım</i> . ☒ Miras ve mülkiyet hukukunda zeytinliklerin korunması ve paylaşılmasıyla ilgili halk hukuku uygulamaları; <i>paylaşımı düzenleme, normatif olma</i> .
13. İletişimsel-Simgesel-Sembolik İşlev Alanı	☒ Ürünlerini hediyeleşmede kullanma; <i>iletişim aracı</i> . ☒ Zeytin dalı sembolünün kullanımı; <i>mesaj iletme</i> . ☒ Barış sembolü olarak kullanılması; <i>simgesel-sembolik değer</i> . ☒ Annelik, dişilikle örtüştürülme; <i>simgesel-sembolik</i> . ☒ Bereket sembolü olarak kullanılma, üretim ve yaşam döngüsünü temsil etme; <i>simgesel-sembolik</i> . ☒ Uzun yıllar yaşaması nedeniyle (ölmez ağaç) sağlığın ve ölümsüzlüğün sembolü olarak görülme; <i>simgesel-sembolik</i> .
14. Toplumsal Cinsiyet İşlev Alanı	☒ Ağaç bakımı, budaması, aşılması süreçlerinde erkek rolünü sürdürme; <i>toplumsal cinsiyet rollerini yaşatma</i> . ☒ Hasat sürecinde ağırlıklı olarak kadın rolünü sürdürme; <i>toplumsal cinsiyet rollerini yaşatma, kadının sosyal hayata katılımını sağlama</i> .
15. Çevresel-Ekolojik İşlev Alanı	☒ Zeytin ağaçlarını kutsal görerek koruma; <i>ekolojik duyarlılığı sürdürme, biyoçeşitliliği koruma</i> . ☒ Zeytin yetiştiriciliğinde doğal gübre ve ilaçlama yöntemlerini kullanma; <i>çevreyle uyumlu üretim yapma</i> . ☒ Zeytin ormanlarının tahribini engelleme refleksi oluşması; <i>ekolojik duyarlılığı sürdürme, biyoçeşitliliği koruma</i> .
16. Modern Toplumsal İşlev Alanı	☒ Modern sağlık ve yaşam tarzı ile ilgili temsil alanlarında kullanılma; <i>geleneksel bilgiyi modern kullanım alanlarında yeniden yaratma</i> . ☒ Kentli bireylerin kırsala dönüşlerinde zeytin kültürünü ön plana çıkarmaları, “yaşam tarzı göçü”nü temsil etme; <i>etkileşim oluşturma</i> . ☒ Yaşam tarzı pazarlamasıyla kültürün metalaşması.
17. Medyatik İşlev Alanı	☒ Görsel-sosyal medya yayınlarında Ege kültürünü temsil etme; <i>kültürel mirası görünür kılma, etkileşim oluşturma</i> . ☒ Sosyal medyada popülerleşme uğruna, yüzeysel-içi boşaltılmış kültür üretimi.

Tablodan anlaşılacağı üzere zeytinle ilgili folklorik bağlamları ve zeytinin bu bağlamlarda gördüğü alt işlevleri biz de kendi ifadelerimizle örneklendirdik. Dolayısıyla şu kabul edilmelidir ki folklor ürünlerinin bağlamları ve bu bağlamlarda kazandıkları alt işlev ve özelliklerin ifade edilmesinde standart bir kalıp yakalayabilme imkânı yok görünmektedir. Buna mukabil her folklor ürününde 17 temel işlev alanına uygun bağlam ve / veya olumlu / olumsuz alt işlevlerin tespit edilmesi ile ilgili bir zorunluluk da elbette ki bulunmamaktadır. Ancak son aşamada folklorik ürünün tespit edilen farklı bağlamları ve alt işlevleri HABİTAT'ın öngördüğü temel işlev alanlarıyla doğru bir şekilde ilişkilendirildiği takdirde araştırmacıların ifadeleri veya sunuş tarzları ne kadar farklı olursa olsun terminolojik bir birlik yakalanarak makul ve anlaşılır bir şablon elde edilmiş olacaktır. Bu anlamda yukarıdaki tablodan yola çıkıldığı takdirde, zeytinle ilgili olarak her araştırmacının veya nihai okuyucunun şu sonuç yargısına net biçimde ulaşabileceği düşünülmektedir:

“Halk kültüründe zeytin; gıda ve sağaltım, temizlik, kişisel bakım gibi kullanımları (veya işlevleriyle) *temel-fizyolojik*; etrafında yoğun geleneksel bilgi süreçleri barındırarak günlük yaşamın pek çok alanında görünür olmasıyla *günlük-pratik*; üretim ve hasadında geniş katılımlı etkinlikler yapılmasıyla *toplumsal-sosyal* ve *eğlencelik-rekreasyonel*; halkın dinî anlayışında kutsal görülüp bazı dinî törenlerde çeşitli biçimlerde kullanılıyor olmasıyla *dinî-ritüelistik*; etrafındaki geleneksel bilgi kodlarının aktarımının sürdürülmesiyle *eğitsel-öğretici-bilişsel*; farklı sanat alanlarındaki görünümüleriyle *sanatsal-estetik*; sağlık ve uzun yaşam ile örtüştürülmesinden kaynaklanan rahatlamayla *duygusal-psikolojik*; tüm ürünleriyle belirgin bir getiri yaratmasıyla *geçimlik-ekonomik*; yetiştirildiği coğrafyayla ilişkilendirilmesi ile *kültürel kimlik-aidiyet*; hasadı ve ürünleri üzerinden sunduğu farklı değerle *tanıtıcı-turistik*; üretim, paylaşım ve miras uygulamalarındaki halk hukukuna dönük temsilleri ile *hukuki-siyasi-ideolojik*; çeşitli sembol ve metaforlarla verdiği mesajlarla *iletişimsel*; barış, bereket, annelik ve uzun ömür çağrışımlarıyla *simgesel-sembolik*; üretim süreçlerinde kadın ve erkeklere özgü ayrı rolleri tanımlaması ve sürdürmesiyle *toplumsal cinsiyet*; toplumsal telakkide kutsallık ve diğer motivasyonlarla oluşturulan refleksiyle *çevresel-ekolojik*; modern yaşam biçimleri ve medya ortamlarındaki temsilleri ile *modern toplumsal* ve *medyatik* işlev alanlarının hepsine örnek olacak işlevler yerine getirmektedir.”

3. Sonuç

Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmaları, son çeyrek yüzyılda kayda değer bir ivme kazanmış olmakla birlikte, mevcut literatür incelendiğinde metodolojik, terminolojik ve kuramsal düzeyde önemli problemler bulunduğu görülmektedir. Çalışmada ortaya konulduğu üzere bu problemler, “temel referans olarak alınan folklorik işlev modellerinin sınırlı kalması”, “metodolojik ve terminolojik birliğin sağlanamaması”, “folklor ürünlerinin çok işlevliliğini anlamlandırma ve ilişkilendirme güçlüğü”, “folklorik işlevlerin olumluluk çerçevesinde sunulma eğilimi” ve “folklorun çağdaş ortamlardaki işlevsel dönüşümünü anlamlandırma güçlüğü” şeklinde beş ana başlık etrafında toplanmaktadır. Bu problemler, araştırmacıların aynı veya benzer işlevleri farklı kavramlarla ifade etmelerine, çok sayıda dağınık ve parçalı işlev listeleri üretmelerine ve folklorun bütüncül işlevsel yapısını kavramada zorluk yaşamalarına neden olmaktadır.

Folklor ürünlerini doğru bir şekilde sınıflandırıp analiz edebilmek için bütüncül, kapsayıcı ve tutarlı bir üst yapıya ihtiyaç duyulduğu temel argümanına dayanılmak suretiyle önerilen Halkbilimi Araştırmalarında Bağlamsal-İşlevsel Temel Alanlar Taksonomisi (HABİTAT), söz konusu problemleri aşmaya dönük bütüncül bir çözüm önerisi olarak ortaya konmuştur. Model, halk kültürünün farklı bağlamlarda ortaya çıkan işlevlerini on yedi temel işlev alanında toplamakta ve araştırmacılara esnek, düzenli bir sınıflandırma omurgası sunmaktadır. Böyle bir sınıflandırma modeli mevcut literatürdeki terminolojik dağınıklığı ve metodolojik belirsizlikleri gidermekle kalmayacak; folklor ürünlerinin çok işlevli doğasını görünür kılarak, olumlu veya olumsuz tüm yönleriyle işlevleri bütüncül biçimde değerlendirmeyi de mümkün kılacaktır. Ayrıca geleneksel folklor icra alanlarının yanı sıra yeni bağlamsal koşulları da kapsayacak bir sistematik, araştırmacılara yeni işlev alanlarını yakalama ve karşılaştırmalı çalışmalar yapma olanağı da sunabilecektir. Dolayısıyla önceki modellerde bir folklor ürününün dört ya da beş başlık kısıtlılığına indirgenmiş işlevlerini, HABİTAT aracılığıyla tüm bağlamsal görünüşleriyle birlikte ele almak ve daha detaylı bir biçimde görmek mümkün hâle gelecektir.

HABİTAT'ın bu özellikleriyle mevcut terminolojik karmaşayı giderme potansiyeli taşıyan bir şablon olmasının yanında genç araştırmacılara yol gösterecek, literatürün sistematik biçimde ilerlemesine katkı sağlayacak ve Türkiye sahası işlevsel halk bilimi araştırmalarının uluslararası alanda karşılaştırılabilirliğini mümkün kılacak kapsamlı bir model olduğu düşünülmektedir. Böyle bir metodolojik çerçevenin inşası, folklorun çok boyutlu işlevsel yapısını anlamada araştırmacılara disiplin içi tutarlılık ve disiplinler arası açılımlar sunacaktır.

Fakat en nihayetinde, halk bilimi sahasında çalışan bir araştırmacının esasen kendisinin de içinden çıkamadığı bir konu üzerinde kafa yorarak tespit ettiği ve düzeltme yolunda taşın altına elini sokarak önerdiği bu standartlaştırma teklifinin tüm eksik ve kusurlarıyla birlikte sahadaki diğer bilim insanlarından gelecek yapıcı eleştirilerle daha da geliştirilebilir olduğu da açıktır.

Beyanlar

Telif Hakkı Beyanı: CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Destekleyen Kuruluşlar: Çalışmada destekleyen kuruluşlar bulunmamaktadır.

Etik Onay ve Katılımcı Onayı: Çalışma etik onay ve katılımcı onayı gerektirmemektedir.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal programıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

YZ Araçlarının Kullanımı: Yazar, bu makalenin oluşturulmasında Yapay Zekâ (YZ) araçlarını kullanmadığını beyan etmektedir.

Kaynaklar

- Abalı, İ. (2020). Iğdır manilerinin işlevleri üzerine bir inceleme. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 115-146. <https://izlik.org/JA47RB86KF>
- Abrahamson, M. (1973). Functionalism and the functional theory of stratification: An empirical assessment. *American Journal of Sociology*, 78(4), 862-875.
- Aça, M. ve Yolcu, M. A. (2017). Folklorlarda örtük ve bozuk işlev. *folklor/edebiyat*, 23(90), 49-60. Doi: <https://doi.org/10.22559/folkloredebiyat.2017.22>.
- Altınkaynak, E. ve Aşkaroğlu, V. (2024). Folklorun işlevleri üzerine eleştirel bir çözümleme. *folklor/edebiyat*, 30(3), 607-620. <https://doi.org/10.22559/folklor.2710>.
- Bascom, W. (1954). Four functions of folklore. *Journal of American Folklore*, 67(266), 333-349.
- Bascom, W. (2010). Folklorun dört işlevi. S. Gürçayır (Ed.), *Halkbiliminde kuram ve yaklaşımlar 2*. (Çev. F. Çalış). Geleneksel.
- Başgöz, İ. (1996). Protesto: Folklorun beşinci işlevi (fonksiyonu). Ö. Çobanoğlu ve M. Özarslan (Ed.), *Folkloristik Umay Günay Armağanı*. Akçağ.
- Bauman, R. (1975). Verbal art as performance. *American Anthropologist*, 77(2), 290-311.
- Ben-Amos, D. (1971). Toward a definition of folklore in context. *Journal of American Folklore*, 84(331), 3-15.
- Benedict, R. (1934). *Patterns of culture*. Houghton Mifflin.
- Boas, F. (1940). *Race, language and culture*. Macmillan.
- Dinç, M. (2021). Youtube platformundaki ‘... için çal/ söyle /oku’ etiketli video içerikleri üzerine folklorik bir inceleme. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 298-334. <https://doi.org/10.32321/cutad.795577>.
- Dinç, M. (2022). Kaz dağları kırsal yaşamında zeytin bitkisi etrafında gelişen geleneksel ekolojik bilgi kökenli inanış ve uygulamalar. Yolcu, M. A. (Ed.), *Kaz Dağları ve geleneksel ekolojik bilgi*, (s. 113-125). Paradigma Akademi.
- Dinç, M. ve Yolcu, M. A. (2024). Kentsel mekânların folklorik işlevleri: Çanakkale Örneği. *Folklor Akademi Dergisi*, 7(3), 1032-1048. <https://doi.org/10.55666/folklor.1542429>.
- Dundes, A. (1965). *The study of folklore*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Ekici, M. (2011). *Halk bilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri*. Geleneksel.
- Ergun, P. (2014). Toplumsal uygulamalarda âşıkların işlevi. *Karadeniz*, 6(21), 122-126.
- Ertural, N. (2012). Şamandan oyuncuya giden yolda Türk halk oyunlarının yapısı ve işlevleri. *Gazi Türkiyat Dergisi*, 11, 101-111. <https://izlik.org/JA68FK85XF>
- Helimoğlu Yavuz, M. (1997). *Masallar ve eğitimsel işlevleri*. Ürün.
- Herskovits, M. J. (1955). *Cultural anthropology*. Knopf.
- Malinowski, B. (1944). *A scientific theory of culture and other essays*. University of North Carolina.
- Malinowski, B. (1992). *Bilimsel bir kültür teorisi*. (Çev. S. Özkal). Kabalcı.
- Maslow, A. H. (1943) A theory of human motivation, *Psychological Review*, 50(4), 370-396.

- Öğüt Eker, G. (2018). Farklı görme biçimiyle modern dünya ritüeli olarak yemek kültürü: sınanma/erginlenme ve intikam alma gizli işlevleri. *Milli Folklor Dergisi*, 30(120), 170-183. <https://www.millifolklordergisi.com/PdfViewer.aspx?Sayi=120&Sayfa=170>
- Özcan, N. (2021). İşlevsel halk bilimi kuramı bağlamında İzmir Aliğa yöresi Karaköy köyü mânileri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(3), 207-219. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.892020>.
- Pamukçu, R.ve Tanç, N. (2024). İstagram’da Nasreddin Hoca tipiyle yaratılan mizahın işlevi. *Folklor Akademi Dergisi*, 7(2), 648-664. <https://doi.org/10.55666/folklor.1445381>.
- Sümbül, M. (1997). Halk oyunlarının işlevleri. *Folklor ve Edebiyat Etnoloji Halkbilim Antropoloji Üç Aylık Kültür Dergisi*, 11, 1-21. https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/muzaffer_sumbul_halk_oyunlarinin_islevleri.pdf
- Swingewood, A. (1991). *A short history of sociological thought*. Palgrave Macmillan.
- Tarhan, E. (2020). Adana’da anlatılan fıkraların mizah teorileri, bağlam, işlev ve yapı açısından incelenmesi. *ÇÜTAD, Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 368-379. <https://doi.org/10.32321/cutad.789586>.
- Yolcu, M. A. (2016, 29 Eylül-1 Ekim). *Folklor çalışmalarında işlevselcilik* [Sözlü bildiri]. IV. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu, Ankara.

Extended Abstract

Functional approaches in folklore studies have played a significant role in understanding how folkloric products operate within social, cultural, and symbolic systems. Although functionalist perspectives were introduced to folklore research in the early twentieth century through anthropology, their systematic and methodologically consistent application in the field of Turkish folklore has remained limited and fragmented. In Türkiye, functional folklore studies began to gain visibility only towards the end of the 1990s and expanded rapidly after the 2010s. Despite this quantitative growth, the field continues to face serious methodological, terminological, and analytical challenges.

The primary motivation of this study is to critically examine the current state of functional folklore research conducted in Türkiye and to propose a comprehensive and standardized classification model that can serve as a methodological framework for future studies. The research is grounded in the observation that most functional folklore studies in Türkiye rely heavily on a narrow set of theoretical references-particularly William R. Bascom’s four-function model and İlhan Başgöz’s protest function-without sufficiently addressing the complexity, multiplicity, and contextual variability of folkloric functions in contemporary society.

To identify the scope and nature of these problems, the study employs a comparative content analysis method. Doctoral and master’s theses as well as academic articles focusing on the functions of folklore products were systematically collected from the Higher Education Council National Thesis Center, DergiPark, and TrDizin databases. These works were analyzed in terms of their theoretical references, functional classifications, terminological preferences, and analytical strategies. The findings reveal that although functional analysis has been applied to a wide range of folklore domains-such as oral literature, rituals, music, dance, belief systems, architecture, digital folklore, and urban folklore-there is a striking lack of methodological unity across studies.

The analysis identifies five major problems characterizing functional folklore research in the Türkiye field. First, the functional models taken as basic references are highly limited. Most studies adhere rigidly to classical functional schemas and attempt to fit diverse folkloric phenomena into predefined categories, often resulting in oversimplification. Second, there is no terminological or methodological unity. Similar or identical functions are frequently labeled with different terms, while different phenomena are sometimes described using the same conceptual labels, creating confusion and hindering comparative analysis. Third, researchers experience significant difficulty in interpreting and systematizing the multifunctionality of folklore products. Folkloric elements often fulfill multiple functions simultaneously

across different contexts, yet existing models fail to provide an analytical structure capable of organizing these layered functions coherently. Fourth, folkloric functions are predominantly presented within a positive framework. Negative, oppressive, exclusionary, or conflict-generating functions are either neglected or consciously avoided, which compromises analytical objectivity. Finally, current functional approaches struggle to account for the functional transformations of folklore in contemporary and digital environments, where folklore is constantly recreated, mediated, and recontextualized.

In response to these challenges, the study proposes a new classification model entitled the Contextual-Functional Core Areas Taxonomy in Folklore Studies, abbreviated in Turkish as the HABİTAT Model. Rather than listing an open-ended and potentially infinite set of individual functions, the HABİTAT Model introduces a structured taxonomy based on seventeen core functional areas. These core areas are designed to function as analytical “habitats” within which specific folkloric functions can be meaningfully located and interpreted. By organizing functions around broader contextual domains, the model aims to reduce terminological inflation, enhance analytical clarity, and facilitate comparative research.

The HABİTAT Model is built upon an integrative perspective that considers both traditional and contemporary contexts of folklore performance. It encompasses fundamental physiological needs, daily practical functions, social and communal relations, religious and ritualistic practices, educational and cognitive processes, artistic and aesthetic expressions, recreational activities, psychological and emotional dimensions, economic and livelihood-related practices, cultural identity and belonging, power relations, symbolic communication, spatial and environmental interactions, gendered representations, media and digital environments, political-ideological expressions, and health-related practices. Importantly, the model does not privilege positive functions over negative ones; instead, it allows for the systematic inclusion of overt, covert, constructive, and destructive functions within the same analytical framework.

By providing a standardized yet flexible classification system, the HABİTAT Model offers several methodological advantages. It enables researchers to analyze the multifunctionality of folklore products without fragmenting their findings into disorganized lists of functions. It supports terminological consistency by encouraging scholars to relate specific functions to shared core areas. It also facilitates interdisciplinary dialogue by aligning folklore analysis with broader social science perspectives on function, context, and meaning. Furthermore, the model is particularly suited to examining folklore in rapidly changing environments, such as urban spaces, digital platforms, and hybrid cultural settings.

In conclusion, this study argues that the future of functional folklore research in Türkiye depends on the development of comprehensive, context-sensitive, and methodologically coherent analytical frameworks. The HABİTAT Model represents an attempt to meet this need by offering a holistic taxonomy capable of capturing the complex functional realities of folklore in both traditional and contemporary contexts. By addressing long-standing methodological problems and proposing a practical solution, the study aims to contribute to the advancement of functional folklore studies and to support younger researchers in producing analytically robust and theoretically grounded work.